

No més drets sense debers.
 No més debers sense drets.
 Els drets individuals són imprescriptibles. Legislabies é INGANANTIBLES. • Legislar la Llibertat baix pretext de garantir-la, es cometre atentat contra ella. • La llibertat propia acaba allí hont comença la llibertat ajena. Es licit, doncs, al individu fer tot lo que no perjudiqui a un altre. • L'embrutit milionari que baix pretext de mentida moralitat y á la sombra de sas riquesas mal adquiridas persegueix á qui critica sos vicis y la societat qu'els consent, es un dels sers més ensulits, degradats y despreciables de la Naturalesa. •

LA TRAMONTANA
 defensa els principis liberals més avançats, sense mistificacions ni atenuants de cap mena, tant si es veu perseguida per hipòcritas farsants, com si sent l'aplaus de la gent verdaderament honrada y digna. • La TRAMONTANA en política defensa sempre al més adelantat contra el més reaccionari, y sosté la necessitat d'una gran reforma social que transformi el modo de ser del productor, avuy supeditat al capitalisme. • La TRAMONTANA no está afiliada á cap partit, servint els interessos generals de la llibertat sense compromisos ni preocupacions de sectari.

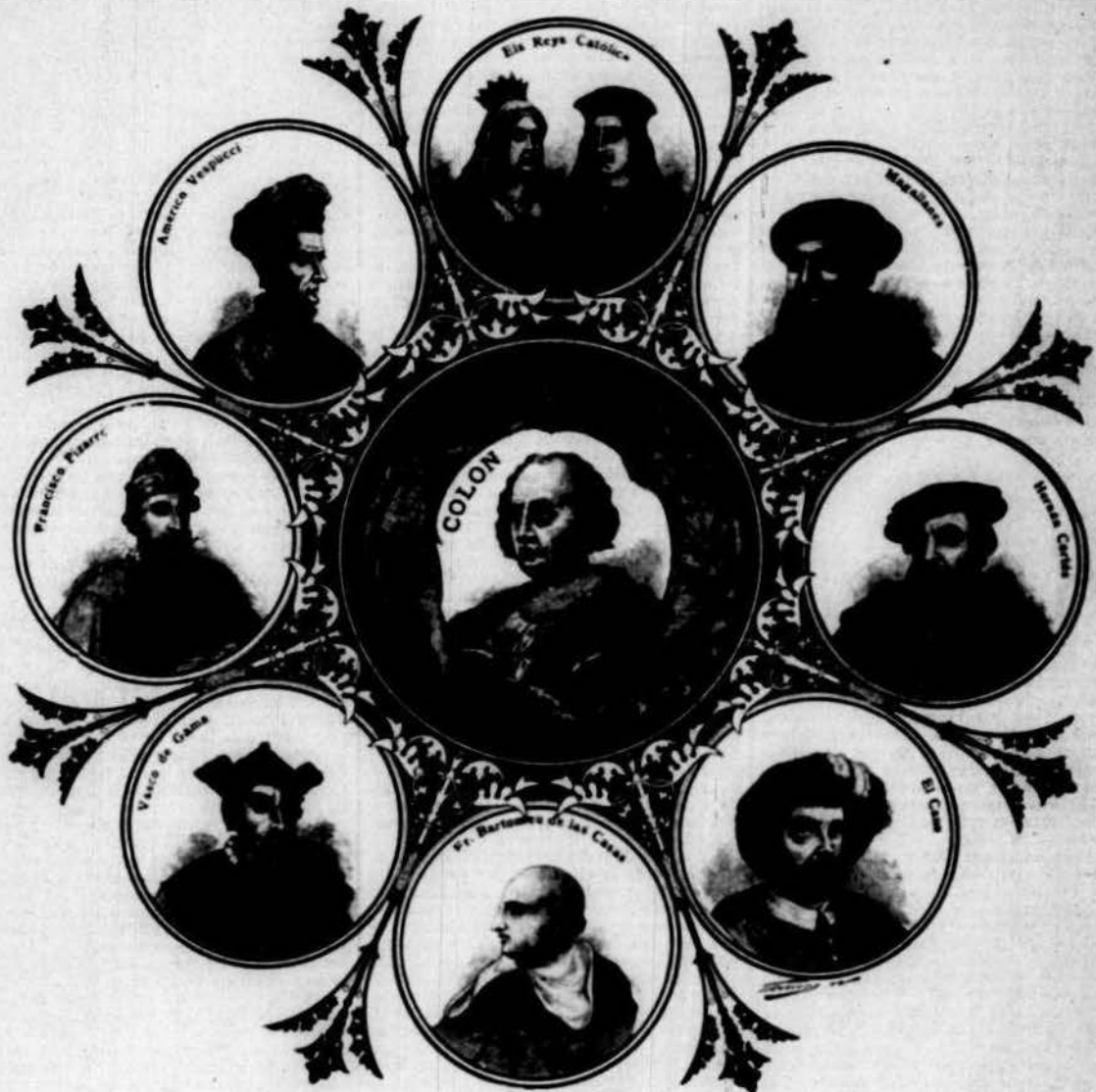
PERIÒDIC POLÍTC VERMELL

PREUS DE SUSCRIPCIÓ
 Espanya, 1 pesseta trimestre. — Extranjer, 2
 Las suscripciones se pagan per adelantat

ADMINISTRACIÓ: carrer de Ponent, n.º 1, 1.ª, BARCELONA
 Pels pagos s'admeten libranças del Giro Múruo, lletres de fàcil cobro y sellos de 15 céntims. No s'admeten libranças especials de periòdics.

PREU D'AQUET NUMERO
 * * UN RAL * *

Numero extraordinari dedicat á commemorar el IV Centenari del Descubriment d'América

Principals navegants, descobridors y conquistadors d'América

NOSTRO NÚMERO

Podràs amb el present apreciar nostros habituals llegidors si havem ó no sapigut cumplir la promesa que els ferem de donarlos un número altament original en commemoració del IV centenari del descobriment d'América.

Es tracta d'un aconeciment tan debatut, tan comentat, tan discutit, tan enlayrat, tan conegut y tan manosejat, que sembla mentida que ja s'hi pugui dir res de nou. Y, no obstant, tot lo nostro, sobretot en el text, té una novetat importantíssima que fins en aquet número no s'ha donat a conèixer: la opinió que de la conquesta d'América han format els proletaris. Si, quasi tots els escrits d'aquet número no son més que opinions dels més entusiastes partidaris de la causa del treball sobre la conquesta d'América. Podrán haverhi ideas contradictòries potser entre uns y altres; mes totes, n'estem ben segurs, son fillas de la ferma convicció, y res millor pera analizar unas páginas duptosas de la historia que concixe diversitat de parers. La classe obrera no està tan faltada d'hommes de lletres y de sà judici que no siga digna de manifestar el seu, y en aquet número queda estampat, valga per lo que valga, junt amb els treballs literaris d'alguns amigs ó literats que l'obrer distingeix tant per son valer artistic com per son amor à la justicia y à la llibertat dels pobles.

Baix tal concepte quedem satisfets de nostra obra, y estem segurs d'honar el descobriment d'América de la manera més digne que pod ferse: donant llog a la manifestació de totes las ideas—(naturalment que del color de caràcter avansat, puix qu'en nosaltres no pod cabre altra cosa)—pera que d'ellas n'espigoli lo que més li agradi el llegidor pera formar idea tot lo exacta possible d'uns fets jutjats de tan diferenta manera segons qui es y com pensa el qui els explica.

Tal es l'objecte que guia y la única recompença que espera

LA REDACCIÓ

EL DESCUBRIMENT D'AMERICA

RERAIAR no volèm la gloria d'un home qual memoria s'uneix à un dels aconeciments més grans de l'istoria, sinó que, pel contrari, ens associem de bon grat à l'alegria universal am qu'el mon civilisat enalteix el nom de Cristófol Colon; però es just, en vindicació dels seus contemporanis, fer constar que Colon, am tota la grandesa de son geni, no fou el sér privilegiat y únic que per l'immensitat de son talent descobrí un Nou Món, com am tendència idolàtrica creuen molts, ni tampoc els que dificultaren sos treballs y posaren a prova l'energia de sa voluntat foren de distinta especie ni es diferencian essencialment dels qu'avuy, quatrecents anys més tard, ens congreguem pera solemnisar son èxit.

Ja en la antiguetat Platón, Aristóteles y Pitágoras tingueren idea de la esfericitat de la terra. Tothom coneix la famosa frase d'Arquimedes: «Doneume un punt d'apoy y remoure el mon am ma palanca!» Pensament únicament possible en una inteligencia que sabia qu'el món qu'habitèm es un cos aïslat en las immensitats infinitas de l'univers, y no una extensió de limits desconeguts cuberta pel firmament com una joya sota una campana de cristall. El meteix Colon, conversant amb el rey Fernando, parla dels progresos geogràfics efectuats pels egipcis, els fenicis, els jueus, els grecs, els cartaginenses y els romans. Las conquistas d'Alexandre revelaren l'Orient, las de Roma, l'Occident; las de Mitridates, el

Nord; de modo que l'ambició y la fortuna d'aquells conquistadors descubri països, establi entre ells relacions y comunicacions reciprocas y facilità l'humà progres.

Colon, possehit de son amor à la ciencia y ferm en son propòsit de contribuir à son esplendor, per un estudi incessant concixia las hipòtesis, las teorias y els fets científics relacionats am son ideal, els quals, per l'ignorancia de l'època, per la falta del poder expansiu que l'imprenta dona à l'il·lustració en el nostro temps, eran quasi totalment desconeguts de sos contemporanis, y, naturalment, del xoc de las ideas de l'home eminent am las del vulgo (y aquesta paraula tenia allavors molta més extensió qu'al present) havia de resultar la incredulitat.

Sense els estudis dels seus antecessors de molts sigles, Colon no hauria passat de cardador de llana; sense l'ignorancia propia del medi social, sos contemporanis no haurian ditcultat l'obra del geni.

Feta aquesta indicació, que pera nosaltros forma criteri, y explicant inhiitat d'episodis y resultant sense interès no pocas de las circumstancias que's desenrotllaren en el curs dels divuyt anys que trascurrien desde que Colon inicià sos treballs fins à sa marxa de Palos; tots obrarem com quins eran y segons lo que sabiam.

Colon oferí el descobriment que meditava à la república de Génova, al Senat de Venècia, al rey d'Inglaterra y al de Portugal; tots li negaren son apoy, reservantse aquest últim enviar una expedició per compte propi pera robarli el pensament, lo que verificà am resultat negatiu.

Després de molts desenganys, carregat amb el pes de sas desgracias y abatut per la miseria, penetrà Colon, acompanyat de son fill à Espanya venint de Portugal, y demanà pa y estatge en el convent de la Rábida, ahont trobà el penitenti auxili que sas necessitats reclamavan y consol pera son atribulat cor.

El guardià Joan Perez, ex-confessor de la reina Isabel, escoltà las confidencias de l'infelís pelegrí y es meravellà devant de l'exposició de sos plans, y, assessorat pel consell del P. Anton Marchena, del metge Garcí-Fernández, de Palos, y d'un pilot anomenat Pere Velasco, li donà una carta de recomanació pera sa antiga penitencia.

Colon s'en anà à Córdoba à presentarse à la cort, però la funesta influencia del P. Hernan de Talavera, confessor de la reina alashoras, y la circumstancia de trobarse els reys preocupats exclusivament am la conquesta de Granada, ferer fracassar sos plans. Allí conegué a D.ª Beatriz Enriquez de Córdoba, dama de confiansa de la reina, y, prendat d'ella per sa hermosura y ella d'ell pels prestijis del geni, es confongueren en amorós consert, que produhi un futur cronista de l'epopeya colombina en la persona de D. Fernando Colon.

Logra Colon, per mediació de sa aymada Beatriz, la desitjada presentació als reys, vingut com conseqüencia la famosa Junta de Salamanca, y seguí un cumul inmens d'intrigas y dificultats oposades per la preocupació y l'ignorancia qu'ofegaren la veu y l'energia del curt número de protectors del pobre estranger, que tornà à caure en la miseria y à veures malalt y en perill de mort, de la qual va salvarlo l'amor de D.ª Beatriz.

Sis anys de sollicituds, de falsas promesas y d'alternatives entre desenganys y esperansas posaren à Colon à la meteix vora de l'abim de la desesperació, del qu'ell liurià per la forsa de sa convicció, decidintse à tornar à la Rábida à despedirse del P. Joan Perez y anar à Fransa à veure si allà tenian millor sort sas pretensions.

En la Rábida trobà novament els consols de l'amistat y de la ciencia en las personas del P. Joan Perez, del P. Anton Marchena, del metge Garcí-Fernández, d'alguns experimentats mariners de Palos y de Martí Alonso Pinzón, els quals li ferer desistir de son projectat viatge à Fransa, especialment el P. Joan Perez, que li exposà aquesta racional consideració: «Jo creg qu'els reys d'Espanya tenen gran voluntat d'ajudarvos; però els impideix ferho la guerra en qu'os troban compromesos. Per altra part, si oferiu vostros plans al rey de Fransa, qui us assegura qu'en aquella cort no trobareu els meteixos obstacles, iguals ó més grans desventuras, per anar à parar, per últim, en irremparable desesperació? Concediemo al-

guns dias de plasso y quedeuvos aqui reposant, en tant que jo vaig à la cort à celebrar una entrevista amb els reys.»

El caràcter sagrat y els antecedents de fray Perez li facilitaren l'acces à la presència de la reina, y am tal eloqüencia defensà els projectes de Colon, que la soberana de Castilla ordenà que es presentes immediatament à la cort y que se li adelantessin vint mil maravedisos.

Trasmesa l'ordre, es presenta Colon à Santa Fe, ahont fou molt ben rebut, y presència am l'indiferencia propia del que esta possehit per l'exclusivisme d'una idea la presa de Granada, y passats els moments d'entusiasme, comensaren las negociacions entre Colon y els comissionats reals pera emprendre desseguida l'empresa del descubriment. Demanava Colon els tituls y privilegis d'almirall y virrey dels països que descubria, retent un decima part de todas las ganancias del comers ó de las conquistas; però aquestas condicions semblaren exorbitants, especialment al P. Talavera, ja arquebisbe de Sevilla, que sempre tingué à Colon per un ambiciós vulgar que cubria sa pretensió am l'enlluernament de grans projectes. Colon se mantingué ferm no acceptant cap rebaxa d'aquells que regatejavan una idea sublim com si fos una vil mercaderia, y sorti de Santa Fe resolt à anar à Fransa à inaugurar altra campanya cortesana en pro de l'ideal de sa vida.

Aquell fou el moment en que Lluís de Santàngel, català, funcionari del regne d'Aragó y un dels fidels amigs de Colon, inclinà am sa influencia l'ànim de la vacilant Isabel, representantli la responsabilitat en que incorreria si esteriliss son poder amb una negativa à tan grandiosos plans.

Isabel va decidirse al fi, més per por à la propia conciencia que inspirada en la bondat d'una idea qual trascendencia era superior à son alcans intelectual, y allavors aquesta influhi en la voluntat de Fernando, que, fret è incrèdul, es deixà arrastrar, encara que posant com à derrer obstacle l'estat deplorable del real tresor. En aquell moment fou quan Isabel pronuncià aquestas paraulas, tan enlayradas per la musa patriòtica: «Yo preng part à l'empra per ma corona de Castilla, y empenyaré mas joyas pera reunir els fondos necessaris.» Rauxa d'entusiasme qu'hauria sigut perfectament inútil si el tresor Santàngel no hagués adelantat disset mil florins del tresor del regne d'Aragó. Sortí immediatament un emissari en busca de Colon, qu'el trobà pel camí de Córdoba, y, encara qu'amb molta desconfiansa, tornà à Santa Fe. Todas las exigencias foren acceptades en las capitulacions firmadas per Fernando è Isabel en 17 d'Abril de 1492. En 30 del meteix mes se firmà una real orde manant à las autoritats de Palos que deu dias després de ser rebuda tinguessin disposadas dugas carabelas am las corresponents tripulacions à las ordres de Cristófol Colon, à qui s'autorissava, ademés, pera armar altre vaivell, y en 12 de Maig sorti de la cort, fet ja almirall, el futur descubridor d'América.

Després d'una llarga serie de dificultats, vensudas quasi únicament pel crèdit y influencia de Martí Alonso Pinzón, armaren las tres famosas carabelas: la Santa Maria, amb el penó de l'almirall; la Pinta, al mando de Martí Alonso Pinzón; y la Niña, al de Vicens Yañez Pinzón, y el divendres 3 d'Agost de 1492 sortiren de Palos am rumbó à Occident.

Als tres dias de navegació perdé el timó la Pinta, y per aixó fou precis fer escala en las Canarias, ahont tocaren el dia 6, tenintse d'estar allí més de tres setmanas.

A l'empendre novament son rumbó y veure desaparèixre el pic de Tenerife, els expedicionaris cregeren separarse per sempre més del món, y à cada moment temian veure el fantasma de la Mà Negra qu'agafava els barcos com si fossin avellanós ó caure en els abims de l'espai infinit. El dia 11 de Setembre trobaren un màstil qu'es coneixia haver flotat molt temps demunt las ayguas. El 13 Colon fou el primer que observà las variacions de l'agulla magnètica, y, obligat à donar una explicació del fet pera evitar els terrificos efectes de la superstició de sa gent, inventà una hipòtesis qu'encara avuy té valor científic. El dia 14 es regositjà la tripulació vevent algunas ays tropicals; però à la nit, seguint am la vista alguns meteoros desconeguts, quedaren presos d'un profund terror.

Continuà la navegació entre els temors y las esperansas dels navegants, segons els accidents que sa imaginació els senyalava com favorables ó contraris, fins qu'el 10 d'Octubre esclatà tremenda insurrecció demanant la mort de l'almirall y la tornada a Espanya. Devant de tal conflicte, Colón, seré, energic y fort, es presentà am tota la magnitud de sa grandesa, dominà als amotinats, els demostrà que sa salvació y son honor estavan en Occident, y am l'autoritat del geni declarà que l'expedició no tornaria a Orient sense haver tocat en la terra promesa.

A las onze de la nit del 11 d'Octubre Colón vege un llum a l'horitzó a proa, y, tement que fos una il·lusió de sa esperansa, cridà a dos de sos més lleals amigs pera asegurarse del fet, y vejeren efectivament moures un llum que semblava estar en un barco sotmesa a las oscil·lacions de las onades. Poc temps després la *Pinta* disparà una canonada y la tripulació de la petita esquadra atronà els aires amb el crit entusiasta de TERRA!

L'aurora del 12 d'Octubre de 1492 illumina devant dels ulls de Colón y de sos companys la terra americana, hermosa am las bellas espontaneïtats de la naturalesa verge, y per entre l'exuberant flora de grandesa, forma y color desconeguts, vejeren apareixe homes, donas y criaturas completament nous, am tal aspecte de candides é ignocencia que repugnava considerarlos com selvatges, ja que més semblavan idíllics personatges de l'edat d'or.

Colón prengué possessió solemne d'aquella isla, que denominà *Sant Salvador*. El dia 16 arriba a altra isla, a la que donà el nom de *Santa Maria de la Concepció*, descobrí després la *Isabela*, la *Fernandina* y la *Española*, y, creyente haver descobert las Indias, anomenà a sos habitants *indios*, qual denominació s'estengué després a tots els del continent.

La gran obra havia tingut digge compliment. L'intel·ligència de l'home havia endevinat l'extensió del planeta, y sa voluntat importà a las terras desconegudas las conquistas de la civilització pera qu'en temps, per desgracia futurs, totas las rasses, reunidas en comunitat fraternal pel cambi de productes de totas las activitats y exentas de tot privilegi, vingan a disfrutar en pau del patrimoni universal.

Qu'el futur immediat centenari trobi ja el món lliure de totas las tiranias polítiques, religioses y econòmiques qu'encara avuy ens dominan, triuñant per tot arreu la verdadera llibertat, y allavors podrà ser celebrat dignament el nom de Colón!

ANSELMO LORENZO

LA MÀ NEGRA

QUAS las preocupacions arrelan en un poble, son imponderables els mals qu'arriban a causar. La tenebrosa Edad Mitjana, am son exorbitant fanatisme cristià, no pogué per menos de deixar preocupacions tremendas que, si avuy encara es manifestan, (sino per convicció al menys amb estudiada hipocresia), no es difícil calcular el dany qu'à la humanitat causarian en aquelles edats en que l'influencia religiosa era la primera a que de bon grat ó per força tenia d'entomllarse l'individu.

Y una de las preocupacions propies d'aquella época en que la teologia se la considerava la primera de las ciencias, era la que tots els mariners tenian respecte de la *Ma Negra*.

Creencia vulgar indubtable era entre la gent de mar que, quan un barco s'internava en l'Occèa més endins de dos-centas lleguas de la costa, sortia d'entremitj de las ayguas la pro-

pia mà del diable, negra com cosa de l'infern, y d'una sarpada se n'enduya el barco am tots els temeraris que s'havian atrevit a invadir sos dominis infernals cap a las profunditats del abim, ahont s'hi perdia no ja el cos, sinó l'ànima per tota una eternitat.

Aquesta era la creencia general dels mariners faltats d'illustració, creencia qu'am tot no dexava d'obeir a altra preocupació de la gent més ilustrada d'aquells temps.

La poca gent de ciencia d'aquells temps qu'acceptava la idea de l'esfericitat de la terra, per allò de qu'el sol que cada dia sortia per Orient y es ponía per Occident era sempre el meteix am tota exactitud, y, per consegüent, tenia de passar per sota la terra durant la nit per quedar en disposició de tornar a sortir l'endemà, aquesta gent de ciencia, repetim, que així creya possible, no podia acceptar, millor dit, no comprenia qu'allò qu'ells consideraven la *part de sota* del món estigués en igualtat de condicions vitals y habitables que la *part de sobre* qu'ells es creyan ocupar. Aixís succehia que no poguent entendre l'existència d'antípodas per desconeixe encara las lleys de la gravetat, però acceptant l'idea de l'esfericitat de la terra, els resultava un embolic pseudo-científic que si no era una superstició tan gran com la de la *Mà Negra*, poc se n'hi faltava.

Y d'aquesta creencia en que estava la gent ilustrada, s'en deduhia que la *part de sobre* de la terra, es a dir, la habitable, tenia per confins els mars, y qu'el qui s'atrevia a anar a buscar la *fi del món conegut*, a l'arribar al lloc ahont la terra feya rampa cap a baix, els barcos lliscaven depressa y es despenjaven del món rodolant cap a un abim desconegut.

Aquesta teoria, tinguda per científica fa quatrecentas anys, obehia a la idea d'acceptar l'esfericitat de nostro planeta, però no qu'ell fos qui dongués la volta al sol y rodés sobre si meteix, per lo qual fou necessari que Newton descubris las lleys de la gravitació universal dos sigles més tard, sino que pel contrari el sol era el qu'es movia al entorn de la terra.

La classe mitjanament ilustrada, que ni acceptava la esfericitat de la terra ni creya am la sortida de la *Mà del Diabre* pera emportarsen els barcos que s'atrevien endins del Occèa cap a l'Avern, suposava senyallament qu'à l'arribar a cert punt del mar las ayguas no aguanyaven els barcos, y aquestos anavan al fons del mar perque «Deu no volia que l'home investigués més enllà de lo qu'ell li tenia senyalat en sos inescrutables desigms.»

Contra aquestas preocupacions, doncs, tingué de lluytar principalment Colón, tant al oferir sos serveys a las corts d'Europa y al trobar-se devant del Concili de Salamanca, com a bordo de sos barcos poc abans de cridar TERRA! perque si els primers consideraven temeraria l'empresa per no tenir idea de las lleys de gravetat, els segons temian a cada moment veure sortir la *Mà Negra* d'entremitj de las ayguas, y emportantsen els barcos expedicionaris com qui agala una palla y la llença al vent. Quan de mal han fet, continúan fent y faràn encara a l'humanitat las supersticions y els fanatismes que la preocupan!

J. LLUNAS

EL VIATGE DE COLÓN

Al trencar, lluhente, l'albada d'un jorn de l'ardent Agost, se vege en port de Palos un pic de gent de gom a gom. Era que Colón marçava cap a descubrir un nou món y volia el poble veure de desde l'entorn del port. No més en tres carabelas marçava l'expedició, y no més am cent y vint homes podia contar Colón. Ay, navegants de la terra que s'am d'una patria espanyol, Deu en el camí os ampari, Deu vos donga bona sort!

Abrassà, abans d'embarcar-se, Colón al fill del seu cor, abressà al pare Marcheno son protector generós, y, almirall d'aquella flota que contava tres naus sols, donà l'ordre d'issar velas, puñant las anclas al port; y, lliscant las tres naus nostras damunt las ayguas del port,

surteren ardits enfora los braus marins de Colón, mentre el poble els despedia amb els ulls tots plens de plor. Ay, navegants de la terra que s'am d'una patria espanyol, Deu vos salvi de las onades, Deu vos donga bona sort!

Am mar lliu y vent de popa van sorti els marins del port, y en la nau *Santa Maria*, que comandava Colón, veiejava gallardosa al bell cim del pal major la insignia dels reys donada d'almirall per regí a tots. La *Pinta* y la *Niña*, qu'eran de las altres naus els noms, anavan seguint mudats per los dos germans Pinzon y am mar lliu y vent de popa seguia la expedició. Veureu com la bona via se torna ara de dolors.

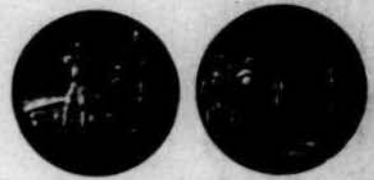
Al se' aprop de las Canarias bruna el vent, rodolan troncs, y las onas, de la *Pinta* trencan, bravas, el timó. La *Niña* amb escasas velas retardar la marxa poi, y li posan velas novias mentre al cel rodola el tró y lliu el llamp y las onades, envoltant als barcos tots, sembra que vulguin dragar-seis per donals del mar al fons. Mentre tant en sa nau feble mira al lliu sempre Colón, y signant allí hont lo creya, deya:—Allí, allí hi ha el nou món!

De Tenerife a la vora vege lo gran sabi am dol lo insegura que la bruxuela li signava cap al Nord. Espantantse la gent seva d'aquell succés misterios, va trobar sols per calma la doria que venia tot de gravolitar un altre allavors entorn del poi. Ni ho cregueren uns, los altres ja dugueren de Colón. Ay Colón, lo marí insigne! Ay! Si té un obstacle cos veuràs com la bona via ja set torna de dolors.

De desde aquell punt y hora ja tot foren sols trastorns, creyan uns, altres dugueren, y no mes, am la fe al cor, sempre embadit signava Colón vera a l'horitzó. De sotte es notavan signes de que la terra era aprop; com boya qu'el vent la fón, y els marins tots mormolavan, y detallan els cors y Colón ja resolt deya tant cruels veientos a tots:—Si ans de tres jorns no es veu terra, henseme del mar al fons.—

No van haver de passarse per miuva el plor de Colón, de sotte succeís varen veure, de sotte un llum, que d'un fog devia ser, quan s'encenia y apagava en l'horitzó, y de sotte un crit de:—TERRA! que de dalt del pal major dava un marí de la *Pinta*, tornà l'esperansa a tots. Ja Colón triuñat havia donat a Espanya un nou món. Ja fou via de la gloria la que fou sols de dolors. Oh Colón! Benehit siga per sempre més el teu nom.

Fernand Vela

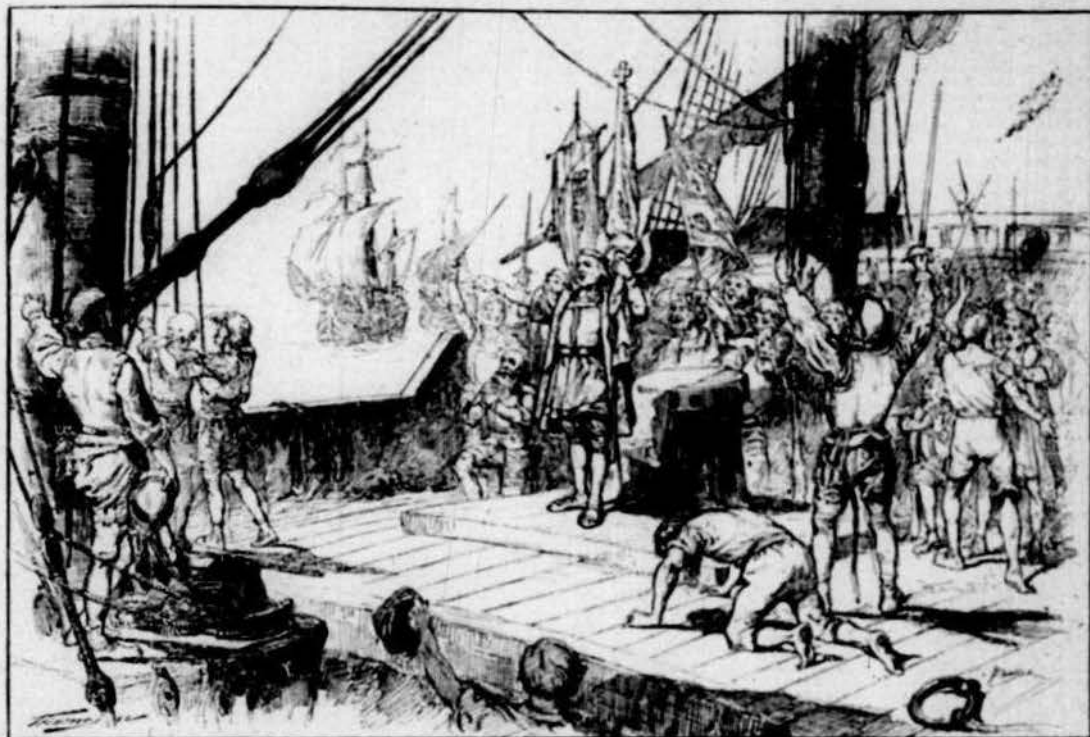
Medalla commemorativa del IV centenari del descobriment d'America feta acunyar pel govern espanyol

RECORTS DEL DESCUBRIMENT D'AMERICA

Insurrecció a bordo poc abans de veure terra

RECORTS DEL DESCUBRIMENT D'AMÉRICA

— ¡TERRA! Conmoció á bordo al descubrirla, en la matinalda del 12 d'Octubre de 1492

Colon s'aprofita d'un eclipse de lluna pera imposarse als indigenas

NOSTROS GRAVATS

Principals navegants, descobridors i conquistadors d'Amèrica

Després d'algunes manifestacions més o menys torçades d'insubordinació a bordo de les tres carabelas de Colón, per fi el dia 10 d'Octubre estallà tremendament, amenaçadora, una insurrecció a bordo de la Santa Maria, que comandava el mateix futur descobridor.

Insurrecció a bordo po abans de veure terra

La gent considerava una qüestió arriscada més endavant del Mar Tenebrós, i volia tornar-se a Espanya matant a Colón si era precís. Aquest, no obstant, logrà imposar-se en aquell suprem moment, i alguns historiadors suposen que va prometre a la gent que si dintre tres dies no veyan terra tornarien a Espanya.

El dibuix qu'ocupa la quarta plana es un dels més notables qu'han immortalat en quadros aquet perillós moment de la vida de Colón, i per això l'hem reproduït en nostre períodi.

Terra!

El gravat qu'ocupa la part alta de la plana quinta es degut a la ploma del reputadíssim dibuixant J. Pabissa. En ell es representa el moment històric, així a las dues de matinada del 12 d'Octubre de 1492, en que desde la Pinta es cridava TERRA! i responava per l'espai la canonada que llensava el barco d' descobridor.

Colón s'aprofita d'un eclipse de lluna

Foren els primers dies de l'any 1499 terribles per a Colón.

Es trobava en la Amèrica Central explorant nous territoris, quan una insurrecció entre els espanyols m el dexà sense aliments ni medis de sostindre la poca gent que li restava adicte. En tal apuro, sobent, gracias a sos coneixements astronòmics, que dintre pocs dies havia d'ocorre un eclipse total de lluna perfectament visible en el llog alont de terra, feu aixisar als caciques més indifents d'aquells territoris, i els digué a poca diferència.

—Nosaltres tenim un Deu qu'ens protegeix sempre, i de sa part us dig que si no ens porteu tot lo qu'ens laxa falta, aquesta nit s'enfosquirà la lluna en mitj de un cel ben clar, i hauréu perdut per sempre l'astre de la nit i us sobrevindràn horribles calamitats.

En la indies s'acostuma a l'ocurrir tals paraules, i plens de congousta esperen l'horra senyalada pel almirall. Comensar l'ecclipse i quedar plens de terror tot fou ho. Llavors prometeren a Colón durli tot lo que desitjés i ser sos aliats i amics, però qu'ets les tornar la llum de la lluna.

En retirà Colón en sa camarot, deixà que passés el temps de l'ecclipse mateix, i després es presentà dient-los qu'havia parlat amb un Deu i aquet acord d'aquells nadius i tornaria la lluna, am la condició de que tenian de fer tot lo qu'ets espanyols els diguessin. Així ho feren els indios, i per medi d'aquest engany pogué Colón sortir de sa apurada situació.

Colón burlat en el Concili de Salamanca

Uns cinc anys abans de decidirse els Reys Catòlica a acceptar las ofertas de Colón, feren examinar sos plans de descobriments pel Concili de sabios teòlegs de Salamanca, la més sabia corporació d'aquells temps, qu' invocant las Sagradas Escrituras i l'opinió de molts sants, negaren tota possibilitat als projectes de Colón i fins l'arribaren tractes de boig. El quadro que reproduhim en esta plana degut als dibuixants d'Estalía, degut a Barabino, un dels primers pintors d'Itàlia, y qu'existex en el palau Orsini de Genova, es sens dupte la millor i la més famosa de quantas composicions s'han fet al món de tal assumpt. Nostro gravat està obtingut pel procediment anomenat directe, qu'es el més modern y perfeccionat aplicable a la fotografia.

Casa ahont se s'aposa naaquet Colón, y casa ahont morí

Per més que l'història encara no ha demostrat d'un modo indubtable de quin poble es fill Colón, els genevesos ja han trobat la casa ahont va néixre a Cogoletto y la porta la seva inscripció, com es pod veure en el gravat superior de l'esquerra de la plana 12, que reproduhim per mera curiositat. La del seu costat es la qu'ahont seguretat morí el gran navegant a Valladolid el dia 20 de Maig de 1506.

Primer desembarc de Colón a Amèrica

El gravat inferior de la plana 12 representa el moment històric del matí del dia 12 d'Octubre de 1492, en que Colón plantà la creu en las playas del Nou Món y prengué possessió d'ell en nom dels Reys Catòlica posantli a aquella isla el nom de San Salvador.

Violències dels espanyols

No es un secret per ningú la manera brutal e inhumana am qu'ets espanyols es portaren en la conquesta d'Amèrica.

El dibuix de dalt de la plana 13 es degut a la ploma de Llopart y representa una d'aquelles innumerables escenas que tan sovint es reproduhien per aquells apartats continents y que probavan qu'ets conquistadors eran molt més salvatges qu'ets naturals d'aquell país.

Primera batalla entre las tropas de Colón y els indigenas

Era el dia 27 de Mars de 1495. Las violències dels espanyols, que ja havian provocat son extermini quan el primer retorn de Colón a Espanya, acabavan d'enganyar-los las simpatías de tot el país d'escubert, que va prestat a lliuytar per sa llibertat y sa independècia reunit un exercit qu'alguns historiadors fan pujar fins a cent mil homes y altres creuen que no eran gaires més de vint mil. Colón pogué reunir ans mil tres-

cents combatents de totes armes, amb una trentena de cavalls y de dugats a tres dotzenas de gossos de presa, y en la Vega Real d'Haití, tros preciosissim en bens de la Naturalesa, se donà la primera batalla d'espanyols contra els anomenats indios. Batalla qu'es reduhí a una espantosa carniceria dels darrers, perquè al sentir els disparos dels arcabuzos y el corre dels cavalls, y els lladrucs dels gossos, s'aterrorisaren y es dispersaren sens oposar resistència a pesar de sa grandíssima superioritat numèrica, que podia compensarlos de sa falta d'armas y d'organissació. El magnífic dibuix a la ploma que de la citada batalla apareix en la part inferior de la plana 13 es original de J. Pabissa.

Els monuments a Colón

En la darrera plana va una bonica mesa redonda am tots els monuments y algunas de las estatuas que fins avuy han honrat l'Impresa de Colón. Fins avuy el monument de més importància es el de Barcelona, que porta el número 4, qu'actualment s'està construint pera inaugurar-se junt am l'Exposició colombiana qu'es prepara en la citada ciutat dels Estats Units.

El de Bilbao, número 26, es sens dupte el més grandós de tots; però té de quedar-se en projecte precisament per sa grandiositat, per haver-se demostrat que difícilment podria restar per la base el pes que contendria, y am tota seguretat estaria ben lluny de reunir la necessària resistència indispensable pera no ser arrencat per un vent fort.

El número 3, de J. J. Marin Baldo, y el número 10, s'han tingut de quedar també en projecte per massa grandiosos.

Deis demés gravatets que van intercalats en el text no creyem necessari haver-ne de donar noticia en aquet llog, per portar je cada un a son peu la correspondent explicació, bastant am dir qu'el primer de la primera columna de la primera plana es una vista de Genova en miniatura.

LAS PREOCUPACIONES DE LOS SABIOS

Un profundo pensador ha dicho, al ver que existen en el fondo de todas las religiones errores tan crasos, afirmaciones tan monstruosas y conceptos de tal modo reñidos con la razón y con la ciencia, que toda idea religiosa trae consigo un germen de locura. A esto suelen contestar los creyentes que, cuando tantos y tantos sabios profesan ideas religiosas, es prueba evidente que dichas ideas tienen fundamento lógico.

Pero vamos a cuentas. Suele darse el nombre de sabio a todo aquel que brilla en uno ó varios ramos del humano saber. Puede un hombre ser un sabio matemático y carecer al mismo tiempo de sentido artístico; puede ser un literato insigne y desconocer las leyes fundamentales de la ciencia; y, aun dentro de una misma ciencia, puede poseer un cúmulo de conocimientos que hagan que se le considere como sabio, y defender, sin embargo, un sinnúmero de errores y de absurdos. Nadie negará que eran sabios Newton y Aragón; fueron, sin embargo, los más acérrimos defensores de la falsa teoría de los fluidos enfrente de la moderna doctrina ondulatoria. El insigne matemático que habia sabido arrancar a la Naturaleza el secreto de sus leyes más intimas, no supo arrancar de su cerebro las preocupaciones teóricas de toda su vida, como tampoco de su corazón las preocupaciones religiosas que suelen inocularnos cuando niños.

En la actualidad se hallan los químicos divididos en dos campos: dualistas y unitarios. Equivocados andan unos u otros; tal vez unos y otros.

Hace cuatro siglos el clero tenía almacenada la sabiduría, cultivando la ignorancia de las masas, de la cual sacaba ótimos frutos. Y, sin embargo, todos sabemos que luminosos fueron los pareceres de aquellos sabios cuando dieron su informe acerca de los proyectos de Colón.

Las preocupaciones de los sabios hacen un daño considerable a la humanidad; ellas son el más firme sostén de todas las ideas religiosas, y, por consiguiente, el mayor enemigo del progreso y del bienestar social.

F. TARRIDA

COLÓN Y LA IGLESIA

Hay que los resultados han evidenciado la inmensa importancia, la sublimè trascendencia del descubrimiento de Amèrica, y que el mundo civilizado se propone solemnizar el recuerdo de aquel acontecimiento, viene la Iglesia y con la firma de un jefe a quien ha declarado infalible proclama: «Colón es de los nuestros», es decir, se lo apropia, se atribuye su gloria, y

declara que por ello «tiene la Iglesia un título a la gratitud del género humano.»

Si la Iglesia no ejerciera tan fatal influencia en el desarrollo de la vida colectiva de la sociedad de los hombres; si su pasado no contuviese el recuerdo de una gran tiranía y su presente no fuere una remora, consideraríamos las afirmaciones indicadas como una van puerilidad y las dejaríamos pasar sin replica alguna; pero como envuelven el propósito de reconquistar lo perdido y dominar las generaciones futuras como lo fueron las pasadas, cumplimos el deber de hombres libres exponiendo nuestro pensamiento por lo que pueda contribuir a anodnar aquella remora, a destruir aquel enemigo hipócrita y a allanar la vía del progreso. Tanto más necesario es el cumplimiento de este deber cuanto que por un miserable convencionalismo no abundan los que tengan la franqueza liberal de manifestar lo que piensan contra aquel funesto poder.

El Génesis es dogmático para el creyente. Los seis días de la creación deben de tener una realidad absoluta, ante la cual las hipótesis investigadoras son herejías, y las demostraciones científicas, impedidas, porque escrito está por inspiración del Espíritu Santo:

«En el principio crió Dios los cielos y la tierra.» Y dijo Dios: He aquí que os he dado toda verba que da simiente, que está sobre la haz de toda la tierra.»

Los términos claros y absolutos de los versículos citados no admiten duda ni se prestan a interpretación que atenué su sentido.

Sin embargo, el Papa escribe:

«Por obra de Colón, del seno del inexplorado Océano surgió un Nuevo Mundo. Inmensa multitud de criaturas volvieron desde las tinieblas y el olvido en que yacían a formar parte de la sociedad humana, trocando la ferocidad del salvaje por la suavidad de costumbres y la civilización; y logrando, beneficio incomparablemente mayor, pasar, por medio de la comunicación de aquellos bienes sobrenaturales que Jesucristo dejó establecidos, desde los caminos de la perdición a las esperanzas de la vida eterna.»

Comparando este párrafo con los textos bíblicos, resulta que, si toda la tierra fue hecha por Dios, al otro lado del inexplorado Océano habia un mundo olvidado; que si, según la frase del Apóstol, el Evangelio se debe a todos, al griego y al bárbaro, al judío y al gentil, habia allí multitud de criaturas sumidas en eterna perdición, de tal modo que las generaciones que habitaron la América antes de la venida del Mesías, y aun quince siglos después, por no conocer la ley, los profetas ni el Nuevo Testamento por olvido de su creador y por ignorancia de sus fieles, se perdieron por toda eternidad en los abismos del infierno.

Para el Papa «el principal pensamiento y el principal propósito que estaba arraigado en el alma de Colón era este: abrir camino al Evangelio por nuevas tierras y por nuevos mares.» Y esto pone de manifiesto que no habia sido cumplido este mandato que Jesús dió a los once apóstoles después de su resurrección: «Id por todo el mundo, predicad el Evangelio a toda criatura.» Y era natural que no se cumpliese, ya que más allá del inexplorado Océano existían tierras y hombres olvidados del mismo Dios, y, por consecuencia, ignorados de aquellos infelices pescadores, a pesar de la sabiduría que les infundió el Espíritu Santo en la famosa Pentecostes; por lo que Colón viene a ser un colaborador del Ser Supremo, por cuanto por su iniciativa repara el olvido del Padre, extiende los beneficios del sacrificio del Hijo y completa la sabiduría del Espíritu Santo.

Dice el Papa que «la Iglesia, por costumbre y por ley, aprueba siempre de buen grado todo lo que es honesto y laudable, y se esfuerza en protegerlo y fomentarlo.» No cabe en los estrechos límites de este trabajo todo lo que la historia consigna en contra de la afirmación transcrita; pero basta un solo nombre para negarla: Galileo. Hé aquí la sentencia que dictó el Santo Oficio contra aquel sabio eminente por la publicación de su teoría sobre el movimiento de la tierra: «A fin de que tan grave y pernicioso error no quede impune y que tú seas para los otros un ejemplo que los aparte de todo crimen de ese género, decretamos que el libro de los Diálogos de Galileo Galilei

sea prohibido por edicto público; nos te condenamos a la prisión de este Santo Oficio por un tiempo que determinaremos a nuestra voluntad, y nos te ordenamos de recitar, a título de penitencia, una vez por semana durante tres años, los salmos penitenciales, reservándonos moderar, cambiar ó suprimir todo ó en parte las penas y las penitencias antes pronunciadas. Si la teoría de Galileo no era «honesta y laudable» y por eso se castigaba a su autor, ¿cómo viene ahora el infalible decretar fiestas en honor de Colón, que la demostró prácticamente?

Un hecho principalísimo demuestra eloquentemente la intervención de la Iglesia en el descubrimiento de América: en la primera expedición no fué cura ni fraile alguno, y los católicos expedicionarios no pudieron practicar las ceremonias de su culto, ni el descubrimiento fué bendito, y la toma de posesión, aunque en ella se invocó la nomenclatura religiosa, fué puramente civil.

Según el Papa, «el móvil principal de Colón fué la fe católica»; pero la verdad es que aquella fe no podía inspirar semejantes propósitos sin incurrir en herejía, porque el criterio de la Iglesia sobre las ideas científicas que sirvieron de base a Colón se halla claramente expuesto en un decreto pontificio que dice: «La doctrina atribuida a Copérnico que la tierra se mueve alrededor del sol, y que el sol se mantiene inmóvil en el centro del mundo sin moverse de Oriente a Occidente, es contraria á las Santas Escrituras, y, por consiguiente, no puede ser profesada ni defendida.»

Pero ¿se ha olvidado la Junta de Salamanca? En el convento de San Esteban se reunió aquella asamblea compuesta de profesores de astronomía, de geografía, de matemáticas y de otras ramas de la ciencia, junto con muchos dignatarios de la Iglesia y frailes que gozaban fama de sabios. En aquella época la ciencia no podía exceder del dogma sin que se le aplicase el rasero de la intolerancia clerical, y todas las cátedras se proveían en los claustros. ¿Qué opusieron aquellos fanáticos a los planes de Colón? Citas de la Biblia y de los padres de la Iglesia. No podía la tierra ser redonda, ni móvil, ni sostener antipodas, porque, según Lactancio, es locura creer que hay gentes que andan con los pies arriba y la cabeza abajo, que los árboles crecen desde la copa al tronco y que llueve, nieve y graniza desde el suelo al cielo; porque, según San Agustín, afirmar que hay tierras habitadas en el confin del globo es desmentir la Biblia y pretender que hay naciones que no descienden de Adán y Eva, y porque San Pablo, en su epístola á los hebreos, compara al cielo con un tabernáculo en el que hay un cortinaje extendido sobre la tierra, y, claro está, la tierra ha de ser plana como la palma de la mano.

«Dios es admirable en sus santos,» dice el Papa, y, á pesar de que quiere monopolizar la gloria de Colón, precisamente le proclama de los suyos en los mismos días que la congregación de cardenales encargada de examinar el expediente de su canonización da un dictamen negativo, con lo cual pone al gran almirante por debajo de San Benito Labra, San Alejo y otros entes que, si glorifican la Iglesia, que les ensalza, son, en cambio, una vergüenza humana.

«Varias, luego no eres la verdad,» decía Bossuet hablando de la Reforma. ¿Qué puede decirse de la Iglesia católica, que condenaba la ciencia en nombre del Génesis, y que, obligada hoy por la difusión de las verdades científicas, reniega de su intolerancia pasada y se somete á la evidencia, aunque sin dejar de considerar dogmáticos los errores genealógicos?

No es, pues, Colón, de los suyos, no debe el genero humano gratitud á la Iglesia; no aprueba la Iglesia por ley y por costumbre lo que es honesto y laudable; y nada importa al mundo que se diga que Colón se propuso reparar un olvido del supuesto creador de todas las cosas y hacer partícipes del Evangelio á los que sólo pudieron tener noticia de él el quince siglo más tarde. Lo cierto y lo importante es que el genio de la investigación, sobreponiéndose al fatalismo místico, completó el inventario de nuestro globo y puso en comunicación fraternal á todos sus habitantes.

En la conmemoración de sucesos tan humano y tan trascendental huelgan las misas ordenadas por el Papa, y sólo pueden tomar parte

con perfecto derecho los que, á pesar de los anatemas, las persecuciones y las alabanzas forzadas y tardías, tienen fe y entusiasmos por el progreso de la humanidad.

ANSELMO LÓRENZO

Ídolos trobats en las Antillas (Deus del indio)

CAUSAS DOS DESCOBRIMENTOS DOS PORTUGUEZES

A institución e os costumes, que nos seculos medievales haviam dado á christandade as feições proeminentes, não estavam ainda de todo extinctos. A cavallaria antiga com o seu espirito religioso e romanesco, o seu grande fanatismo de honra, a sua grande abnegação e heroicidade, tinha ainda proselytos fervorosos e campeadores devotados. As predileções cavalleirescas e a paixão das aventuras estavam bem expressas, revelando o gosto universal, nos admiráveis poemas cavalleirosos que succediam ás novelas andantescas e ás canções de gesta. No espirito dos portuguezes vivia por outra parte o odio implacável contra os que durante seculos foram seus dominadores terríveis, — os arabes. Havia um desejo ardente de invadir os seus dominios, como elles haviam invadido o sólo das Hespanhas.

A guerra santa era para Portugal um encargo transmitido por herança, guerra de exterminio contra essa raça valerosa e perspicaz para a qual, segundo o pensar dos christãos, não devia haver commiserção.

D'esta aversão hereditaria de que fala o grave historiador João de Barros, nasceu a expedição e a tomada de Ceuta, — a preciosa chave da Africa septentrional. O entusiasmo naturalissimo, originado por este feito glorioso, devia incitar o espirito luctuoso a outros commettimentos contra o poder musulmano. Que de conquistas e victorias se não sonharam após a tomada d'este famoso baluarte onde por tanto tempo estivera arvorada a bandeira do islam?

Um outro sentimento não menos poderoso de que o odio aos invasores mahometanos, dominava tambem o coração portuguez. Era a mesma inspiração que no seu começo produzira as famosas cruzadas; era a tendencia irresistivel para derrubar as civilizações dissimilhanes e antagonicas; era o instincto da unidade espiritual por meio do jugo a uma crença religiosa; era, em fim, a intolerancia com que se pretendia christianizar os povos infieis. E a fé christã era a base da civilização dominante no Occidente. Allongar as fronteiras do christianismo, levar os seus dogmas, lexar o seu symbolo ás gentes, mais remotas e dominadas, para que não houvesse mais sombras do paganismo ou vislumbres da seita de Maloma, era, na opinião d'aquelles tempos, um dever sacratissimo.

O chronista Azurara com a mesma convicção o attesta quando enumera os motivos que determinaram o infante D. Henrique a emprender as suas famosas descobertas.

Mas, como não ha civilização alguma por mais espiritual e purificada que seja, que se mostre despenda e livre de toda a macula terrena, a ambição de gloria não foi estranha aos commettimentos extraordinarios e assombrosos dos portuguezes, nem tão pouco a cobicia. Havia por elles, como houve para os mythicos argonautas da Grecia, um vello d'ouro. Não eram, pois, sómente, os varios incentivos que indicamos, que os impelliam para os desconhecidos e perigososos caminhos do Oceano. As riquezas e thesouros, contidos nas terras longinquoas e mysteriosas, riquezas e thesouros avultados pela imaginação phantastica, poetizados pelo espirito ingenho e crente, como que enloqueciam a christandade do Occidente. Que mundos de esplendores não possuiriam a mente dos luzitanos! Assim como a Állas, e de todos os européos, de certo O Oriente, o encantado Oriente, nebulosamente conhecido pelas referencias dos escriptores da antiguidade, sobreeccedia á todas as paragens remotissimas que possidem aguar a curiosidade nos defensores da cruz, pelas imaginarias ou reais riquezas.

As maravilhas da India nunciadas pelo veneziano Marco Polo, não estavam ainda obiteradas apesar da distancia do tempo, antes pelo contrario, entonheciam pelo deslumbramento, como na época em que começaram a ter publicidade. Quantos homenes

quisiosos de aventuras se não teriam deixado fascinar pelo seu Livro das maravilhas do mundo? E o Occidente era pobre. Riquezas immensas que possessem satisfazer o interesse e a cobicia de grandes e pequenos, só lá nos confins do Oriente...

A todas estas causas que influiram no animo dos portuguezes para que emprehendessem as descobertas, accresceu ainda mais um novo estimulo, de certo não menos espartador. Na a curiosidade e ancia de saber, que, não sendo todavia uma circumstancia predominante, levava-os inconscientemente ao inicio da civilização moderna, produzindo em todo o mundo uma verdadeira evolução, pela dilatação da esphera da actividade scientifica, artistica, commercial e maritima.

Saudamos n'estes ambiciosos, n'estes crentes e intolerantes, o alvor da nova era scientifica e por consequencia da moderna historia.

REIS DAMASO

Lisboa, Setembro de 1890

COLOMBO

CONTANDO O SAPO OCCIDENTE, que se estende Em volta, sem limite, ao horizonte, Prosegue de Colombo a não velleira Em frente sempre; e emquanto a prós fende As altas ondas, ergue o heroe a fronte Vendo brilhar a ideia fertiliza.

Não teme, não se verga ante os perigos, Ante o risco vãn que os mias assalta, Combate a cobardia dos que sonham Com os vellos casates e louros trigos, Destacando ao mar a bussola que falta Para aos que na patria a vista ponham.

Ello impavido vence quem vacilla, Bombando as esperanças do regresso A marinagem tibia que murmura, Toda a revolta andaz elle aniquila, E vendo o mundo ideal ao longe impresso Com a quilha divide a vaga escura.

A ideia firme o arrasta, dando ao vento As veias ja batidas da refrega, Com mão robusta o leme governando E o silbar no cõo distante sempre attento, Em direcção incognita navega; Sereno não fraqueja no commando.

«Avante, avante vai! O medo prostra De todo os companheiros que praguejam, Que em altos brados gritam revoltosos; «Atraz voltemos! Terra não nos mostra A tua furia!» Assim roquejam Uma, e outros têm os olhos lacrimosos.

Irritado Colombo se levanta, E olhando com desden a marinagem; «Cobardes!» — grita. — «O meu vos domina! A morte porventura vos espanta? O que temeis, poitrides? Falta a coragem Para seguir na esteira peregrina?»

«A patria! a patria!» — bradam. — Triste morte De certo não espera se avançaõmos! Ao lar voltemos! Antes uma guerra Que o deserto das aguas! D'esta sorte lhes diz Colombo: «hem! Para tornaremos Tres dias já vos peço... e terreis terra!»

A custo ganha o prazo que deseja, Sustenta os companheiros revoltosos; Só a fe' o conduz, a crença viva Na ideia, que no cerebro viaja, De extensas continentes ignorados; Agora curva a fronte pensativa;

Febra, inquieto, mudo, elle interroga Com a vista o horizonte, a linha obscura, Onde as aguas e o cõo se vêm unidos, Em vão perscruta ao longe? Entanto voga E avança a náu na liquida planura, Tres dias já vãn quasi decorridos!

Os murmuros de novo recommençam; Mas de subito surgem pela frente Sinaes de terra proxima e de vida «Terra! Terra!» bradando, ali commençam Os marujos os cantos loucamente!

Colombo sente a face humedecida.

TELLEIRA BASTOS

PUISSANCE ET RUINE

La découverte de l'Amérique porta au plus haut degré la puissance de la monarchie espagnole, en ajoutant un monde nouveau aux vastes domaines qu'elle possédait déjà. Cette même découverte fut la première cause de la ruine de l'Espagne. Ce malheureux pays, dominé par le principe autoritaire et religieux porté à l'extrême, abruti par le despotisme et l'ignorance, s'habitua à ne voir de germes de prospérité que dans la lutte et la victoire; le travail fut complètement méprisé, d'autant plus que les gallions arrivaient pleins d'or du Nouveau Monde. Cet or, que les espagnols vendaient en brut, ils devaient l'acheter ensuite travaillé quatre fois plus cher: de là l'origine de leur ruine, puisque les nations qui ne possédaient pas l'or en tiraient un parti plus avantageux que les mêmes possesseurs.

— T. HOUËR —

LA TRAMONTANA

Colon veyentse burlat tractat de boig pel Concili de sabis teüecs de Salamanca

Casa d'un indio principal en la Isla Española (Haiti).

LA CULLA DE CRISTOFORO COLOMBO

Cos molto buon senso diceva il professor Gentile Pagani, in una conferenza tenuta il 27 di Settembre de 1891 a Betola, che per la stessa ragione che Gesù Cristo era pur detto Nazareno sebbene nato in Betlemme, così Cristoforo Colombo di diritto va chiamato genovese tuttoché oriundo del Piacentino.

Infatti: alle attestazioni del proprio figlio del grande scopritore dell'America, di Fernando, che biografo il padre, del poeta Marini, che fu forse il primo a dire affatto esplicitamente nel 1583 che Cristoforo Colombo era piacentino, dello storico Pier Maria Campi, che diede prove d'essere da me me anni; ed alle altre molte esposte ripetutamente dal professore Luigi Ambiveri di Piacenza, lo stesso Pagani dichiarò di poterne aggiungere da parte sua un paio, che ritiene affatto nuove, una comunicatagli dal bravo sacerdote piacentino monsignor Pietro Piacenza, il quale nella prefazione di un'opera legale del dottore Passerini, edita a mezzo il secolo diciassettesimo, trovò accennati tra gli illustri uomini di Piacenza anche Cristoforo Colombo; e l'altra fornitagli dalla geografia storica dell'isola d'Italia, dove come Savona trovò il proprio nome dato da Cristoforo Colombo ad una isoletta presso la punta di scirocco così nell'interno presso la destra di un fiume ai piedi di alcune colline sulla strada da Capo Haiti a Gonaïve, si trova la città di Piacenza in condizioni topografiche quasi identiche alla Piacenza d'Italia, città d'origine colombiana e che ricorda perciò la patria di Colombo, il quale, se fosse nato a Genova, non avrebbe dimenticato di darle il nome a qualcuna delle città da lui fondate ed a qualche posizione geografica importante, ripetendolo magari spesso, mentre invece negli estesimi paesi ch'egli toccò in America non compare mai, nemmeno per la più piccola circostanza topografica, il nome di Genova.

Per quanto ingrata le potesse essere stata la patria, l'avrebbe egli punita cospicua di tanto oblio?

A vero dire, il documento capitale, la fede di nascita, per provare che Cristoforo Colombo sia nato piuttosto a Genova che nel territorio piacentino, manca ancora e forse bisognerà rinunciare a trovarlo, a meno di non inventarlo come fu già tentato — con pessimo esito però — da un notaio genovese conosciuto per un insigne falsario — ed eguale fortuna ebbe un certo testamento in cui si faceva dichiarare dal Colombo stesso essere egli nato in Genova. Ma dovendo si necessariamente procedere per induzioni onde stabilire la verità sul luogo ove ebbe la culla Cristoforo Colombo (e sono ben 18 che si contendono l'alto onore), i fatti e la logica riescono di gran lunga favorevoli al villaggio di Pradello dipendente da Bettola piacentino in Val di Nure, al quale villaggio è annesso quel tenimento di Terra rossa di cui amava spesso intitolarsi Cristoforo Colombo.

Altre argomentazioni corroborano questa asserzione e non ultimi l'aver esse Colombo studiato a Pavia appunto perché piacentino (i genovesi studiavano in altre università); l'aver egli sposata in Portogallo una piacentina, intermediario un altro piacentino; l'aver egli, dietro concessione di Ferdinando il Cattolico, re di Spagna, in quartata nello stemma concessogli l'arma dei Colombo di Piacenza; l'essere viva ed antichissima a Pradello la tradizione appoggiata a memorie materiali, non importatavi, né alterata da artificiosità, che ivi in una casa, che era Terra rossa, nacque appunto il grande navigatore del quale tuttora alcuni si reputano discendenti, e notisi che anche oggi codesti montanari emigrano periodicamente a Genova e nel Genovesato d'onde molti si recano poi in America, non rinunciando che raramente al rimpatio.

Eppure Cristoforo Colombo è genovese, diceva il professore Pagani nel suo splendido discorso di Bettola, sebbene nato nel Piacentino è genovese perché più di trent'anni della sua vita li passò in Genova e per verità egli da bambino affiatto, forse in età di

soli tre anni (nel 1499 circa) fu dal padre, che fuggiva per necessità di guerra, tratto a Genova, dove visse, applicandosi giovinetto ancora all'arte del navigare ed ora quale dipendente ora quale capitano, percorrendo il Mediterraneo e spingendosi anche al di là delle Colonne d'Ercole, ossia oltre lo stretto di Gibilterra, fino a che, giunto a mezzo del cammino di sua vita, cominciò l'esodo doloroso che dopo 23 anni e più permettevagli di toccare il nuovo mondo. E Genova fu la prima a trattarlo da esiliato ed a respingerlo; e lo fece anche una seconda volta...

Allora non aveva danari da spendere per lui, adesso ne trova per festeggiarlo solennemente. Così va il mondo!

Abbiamo creduto utile la riproduzione al presente delle osservazioni precedenti, onde facilitare la propaganda del vero e del giusto sulla culla del grande scopritore dell'America contro l'errore falso che figura la sua nascita.

A. DE MAGLIA.

Settembre de 1899

BIOGRAFIAS

COLON

DESCRIVER per complet, digas lo qu'es vivaga, es tot lo qu'es referax al di més interessant de la vida intima del héroe legendari del descubrimient d'America. Aventurer, pobre, proletari, en una paraula, d'aquells temps, pero elevat per son geni a la gloria dels privilegiats, tenim moltes fonts about anat a estudiar sa historia desde el 5 d'Agost de 1492 en avant, pero cap que asseguri d'un modo indubtable about es grans sens bressols, quinas, com y about furen sas primeras manifestacions en molts a las cosas del mar, per las que sentian singular predileccio.

Que va estaviar en la ciutat de Pavia y va viure molt temps en la de Genova es tambe cosa indubtable, com la de que correque varias peripexias maritimas en sa joventut acompañat casi sempre d'algun de sos parents, puis la familia Colombo (aquet es el verdader nom de nostro protagonista) era molt numerosa. Se suposa son naixement per l'any 1451 y després d'haver passat la joventut com havem dit, sembla qu'es feda molt amb els viatges de Marco Polo fins a fins del sigle XIII y principis del XIV per l'Asia y l'Àfrica, y recullint algun mapa y cartas geograficas d'aquet atrevit navegant tambe a India, se forja yn son pensament la idea d'anar a la India per Ponent, ja que pel Llevant d'Europa el pas estava tancat a la marina per no estar comencat el canal de medi del canal de Suez, el Mar Roig amb el Mediterrani.

Aventurer com el sol y emerdit pel desitj de gloria, a totas las cortz d'Europa oferit sos serveys, venint a parar a Espanya quan qu'ya no alimentava ni la més petita esperansa de poder realisar son somni d'aurat. Després de set anys de pretensions en mostra patria, per el 17 d'Abril de 1492 acceptaren sas proposicions dels reys catòlics, y es contracterren a equiparar tres barcos y el nombraren flota virrey de las terras que prometia descubrir, embarcant el 3 d'Agost de dit any am gran número de criminals de delictes comuns, a qui es dispensava la condemna en gracia a pelearse a empendre l'atrevit viatge a las pretingudas Indias.

La teoria científica de Colon perá buscar las Indias, se fundava en considerar que la Terra era esférica y algunas manifestacions deis antigas, pero adelantadas a Copèrnic y a Galileo, sos contemporanis, d'una manera més práctica, qual es la de provar el moviment caminant. La teoria de Colon, verdadera en el fondo, era falsa en la forma. Era veritat qu'el planeta Terra era rodó, mes no era pas de desmesurada, d'una gran estensió, que creya el trobar l'Asia per Ponent a pocs dies de setentas lliguas de las islas Canarias. Si buscant l'Asia Colon no troba l'America, hauria mort cent vegadas abans d'arribar a port, am tot y que sa teoria de la esfericitat de la terra era exacta. Tingue la sort de trobar un continent que més tard s'anomena America, y mori creyent encara qu'havia trobat l'India per Occident.

Sos viatges a la terra descuberta foren quatre: el del descubrimient l'any 1492, el segon l'any següent, en quins dos sola navegà per las Antillas, el tercer en 1498 en que descubri el gran continent america, y el quart en 1502 en que ja es ficà dintre el meteix golf de Parana, en quel viatge tornà a Espanya el dia 7 de Novembre de 1498 en un contracte de tres anys d'ensetmetats, persequit per la enveja de molts poderosos, en particular de varios bisbes, arcebisbes e inquisidors, y havent ja perdut el favor y la consideració dels reys catòlics als que havia estès sos dominis a un nou món moltes vegadas més gran qu'Espanya.

Fins a la primera era d'any 1503 es quedà Colon a Sevilla pera restar sa debilitat, ja que aquesta ciutat era per ell de grat, recort per haver tingut en ella sos amors am la dama d'honor de la reina Isabel D.ª Beatriz Enriquez am la qual tingue son fill natural Fernando, que després fou l'historiador de son pare. Pel Mag fou per si a trobar la cort, y el rey Fernando (Isabel havia mort poc abans) el va rebre fredament y el feu passar am bonas rahons respecte als drets que reclamava en virtut de son contracte de 17 d'Abril de 1492 amb els metexos reys catòlics.

Entrant luego a Espanya Felip II Hermos per regnar am la filla boja dels reys catòlics, Colon tambe es dirigi al nou soberà, del que tampoc obtingué més dignas contestas. Aparent per tal motiu es retirà a Valladolid, about mori voltejat de sa familia y amics, però poc

menos que ignorat sino aburrir de tothom, el dijou dia 20 de Maig de 1506, als 70 anys d'edat próximament. Molt s'ha dit, y bastant de contradiccions, sobre el caràcter del inmortel descubridor. Pera jutjarlo precisa tenir molt y molt en compte l'epoca en que visque, d'una exaltació tremenda del fanatisme catòlic, puix que per ell y amb ell s'havia venut als Arabes y havien sigut trets d'Espanya. Colon no era un caràcter enraig com son germà Bartomeu ni un home de ciència com Newton ni Galileo, mes per cap concepte se li pot negar una persica, micrmera de primera forsa y un coneixement bastant perfeccionat de l'astronomia.

Si altre mèrit no tingues que l'haverse atrevit a creuar l'Atlàntic quan unanimement s'el tenia per l'insoluble Mar Tenebrós, això sol bastaria a immortalisar-lo, per haver obert la porta als seus horitzonts que am tanta valentia escrutaren els arriscats navegants, descubridors y conquistadors del sigle XVI.

AMÉLICO VESPUTIC

Fili d'Italia com Colon, s'embarcà amb ell en son segon viatge, y anant de fortuna y gloria, xassat a Alonso de Ojeda y armà algunas naus per anar a descubrir novias terras, apropiant la concessio general de 10 d'Abri de 1492 en que el Govern espanyol autorizava a tothom a anar a fer nous descubriments.

Conseguida la alguna fortuna en sas primeras aventuras, el dia 20 de Maig de 1499 se feu altre cop a la vela am quatre barcos, y en vintidós dias de navegació es plantà devant las costas americanas, anomenant el siti en que desembarcà Venezuela per recordarli algunas d'aquellas casas las de Venecia.

Segon Varnhagen, un dels principals historiadors d'America, el primer viatge del nostre navegant que donà son nom al nou continent, fou el 20 de Maig de 1499, sino el 10 de Maig de 1497, penetrant el 10 de Juny següent en el golf d'Honduras, seguint las costas de lucatan y de Mehic, remontan el Missisipi y doblant la punta de la Florida en Febrer de 1498. Si això fos cert, aquest hauria sigut el viatge més ràpid y més llarg fet en aquella temps, y es justificaria en part la usurpacio feta a Colon de dirli America a las novias terras descubiertas, en lloc de Colombia que li corresponia. Mes aquesta versió no resulta probada, y predominan las opinions d'Humbolt y altres historiadors de que Americo solís recorregué la terra ferma en els quatre diferents viatges que allí feu, el primer y el quart al servici del rey d'Espanya, y el segon y el tercer al del rey de Portogal, fent el primer d'ells l'any 1498. Es precis fer constar, en honor a Vesputic, que no fou ell qui batejà amb son nom las terras descubiertas, puix que mori en Sevilla en 22 de Febrer de 1512, a la edat de 61 anys, creyent, igual que Colon, que allí about havia anat era al Asia, a las Indias, y no a un nou continent.

Qui donà el nom d'America als terrenos descuberts fou un alemany habitant a Fransa que firmava Wyllouf y mas, quin verdader nom era Marti Waldzeumiller, qu'en un libre imprès en 1507 sobre els viatges de descubriments començà a anomenar amb el nom d'America aquellas terras per haver fet Americo els darrera y mes ràpids y llargs viatges.

En 1507 va imprimirse a Strasbourg un petit tractat de geografia, y de las novias terras descubiertas, segunt el indicacio de Waldzeumiller, eran denominadas America, y en 1520 va imprimirse a Bale una edicio de Pomponioma amb un mapa del Nou Món que portava el nom d'America. Traduhidas y comentadas aquestas obras, sos traductors y comentaristas comensaren a aplicarli el nom d'America, d'ells trascendi a la generalitat, y quan se descubri el Pacific a l'altra part del nou continent y es veié qu'aquellas terras no eran d'Asia ni de l'India, li quedà per sempre més al nou continent el nom d'America.

HERNAN CORTES

Es aquest el tipo més simpatic dels conquistadors americanos. Nasqué a Medellin, provincia de Badajoz, l'any 1485, sent, donat, un jove de 21 anys quan mori Colon. Començà a servir militar combatent per Italia a las ordres del Gran Capità, en 1506 hi sia a l'edat de 20 anys, s'embarcà cap a America, anant a Santo Domingo. En 1511 anà a Cuba amb Diego Velazquez, amb el qual feu alguna fortuna, y en 1519 emprengué sa celebre expedicio al Mehic am onze barcos y una 700 homes, portant de segon a Alvarado, lo qui després conquistà Venezuela.

Començà un imperi de relativa civilització, molt poblat y guerrer per excelencia, la conquista de Mehic no tenia de seri tan facil com fou la d'Haiti, Santo Domingo, Cuba, Jamaica y las demás fins llavors realitzadas. Desembarcà a Sant Joan d'Ulloa, va saber qu'els naturals d'allí es veyan hostigats per un poderós imperi anomenat Mehic, y Cortes procurà atraerlos pera que l'ajudessin a destruir el poderós imperi de Moctezuma, lograntlo per complet, y servintse durant l'heroica conquista que anava a realisar molt y molt de las dimensions dels indios pera fer sos partidaris a tots els enemics de Moctezuma, l'emperador mehic.

Seguint el sistema de no atraure enemics arribà fins a la metessa ciutat de Mehic, residencia del emperador, a una sorpresa nocturna que tenia de que la gent alba blanca entrà a acabar am son imperi de sa dominancia del tot per Cortes, am gran sentiment e indignació de sos súbdits.

Velazquez, en tant, governador de Cuba, envià una escuadra de divuit barcos y un exercit de prop de mil homes contra Cortes per haverlo desobedit anantse per seu compte a fer novias conquistas. Mes Cortes en una sorpresa nocturna destruí las tropas de Velazquez mandadas per Narvaez, y detant als presoners tirats entre seguirio a n'ell en la conquista de Mehic a tornar lliurement a Cuba, la gran majoria es quedà de bon grat am el futur conquistador mehic.

Així logrà Cortes tenir a sis ordres uns 1.500 soldats espanyols y las tribus contrarias al emperador Moctezuma.

Tornant Cortes a la capital del gran imperi ateca, y tenint ja l'emperador en son poder, es trobà qu'el poble y els guerrers no eran tan facil de conquistar, y cada dia es veyá més circuit per sublevats qu'el ataquen per tot y l'obligava a empenyar combats per proporcionarse comestibles.

Llavors obligà Cortés al emperador a que desde las marallas de la ciutat indiana, es sublevats a retirar-se i a no fer la guerra als espanyols, més en lloc de lo qual rebre una pluja de pedres i fletxes qu'el decoren mal ferit, i morí poc després de las feridas.

Y comensà aquí una verdadera guerra, terrible com cada mes en tota la conquesta d'América n'hi hagué. Cada dia la ciutat que ocupavan els espanyols era assalada, i a pesar de ser vigorosamente reatacadas els atacs, tornava a fer-se el mateix. El primer atac fou a Atlixco, a causa de la falta de queveries ben clar demostrà a Cortés que no tenia salvació si s'estava més temps tanq en aquella ciutat aïllada i tant lluny de la costa. Y decidí, retirar-se d'ella, cosa no pas gens fàcil si es tenia en compte que estava voltat per centenars de milers de combatents braus y aguerrits que de sobra podrien suplir amb el número la falta del armament.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Després d'as desastrosos restos de Cortés am poc més de cinc-cents espanyols y uns tres mil indios adictes, es vené de nou atacat pels mexicans en número de prop de doscents mil homes dels més aguerrits d'aquell imperi.

Aquesta fou la cèlebre batalla de Otumba, guanyada pels espanyols gracies a la heroica decisió de retirar-se a parir a matar qu'el aguantà l'empereador de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

Però las cosas caminaren a millor, comensà Cortés la retirada de nit, cap a fins de Juny de 1520; més encara no estigueren allunyats un quart de las muralles, es vegeren tant furiosament atacats per tot arreu pel mexicans, qu'els espanyols sufriren la més espantosa derrota qu'es pugui imaginar; perdent set o vuyt cents homes y quedant tots ó casi tots més ó menos ferits y salivants encara que quedà a serentat de Cortés que logrà reunir cosa d'un centenar de soldats am sa família y amb els pogué anar reunint els dispersos. Tot a l'última quedà perduda y casi tots els caballs foren també morts. De set mil indios tlascalancs y chalulanas que l'acompanyan com aliats, en moriren més de quatre mil. Tal fou el resultat d'aquella desastrosa retirada que l'història sentia amb el nom de Nit terrible.

El imperi dels incas, com Mèxic, que posseia de relativa civilització, tenia també com l'imperi arteca encara la guerra civil, i el marro, com Cortés, sapigué aprofitar-se'n.

Los germans, Atahualpa y Huascar, es disputavan la preponderancia, y Pizarro pensá que fentse partidari d'un y atrayent-se a sa causa de moment, podria luego més be fer esclaus a tots dos. Se feu, doncs, partidari de Huascar, y enganant miserablement a Atahualpa el feu son presoner, obligant-lo a pagar un gran rescat en or y plata per donar-li la llibertat, pero desistint com tingué sas riquesas y condemnant-lo a mort y fentlo escanyar en la presó.

La conquesta del Perú fou la més fàcil i la en que més crueltat desplegaren els espanyols, que fundaren la ciutat de Lima per capital, que avuy encara es conserva.

Los excessos dels conquistadors sublevà al país com a tants altres punts, y atacats els soldats espanyols per foras infinitament superiors estavan ja quasi del tot perduts, quan Almagro els salvá, corrent desde Nlle a son auxili. Mes volgué també ferse l'amo després de dominat tot el Perú, y la guerra civil de tal modo estallá. Havent entre espanyols, que no acabá fins qu'es lliure el sanguinos combat de las Salinas el 26 d'Abril de 1538, en qu' moriren uns soldats espanyols, vençent Pizarro a Almagro y condemnant-lo luego a mort y fentlo escacutar am refinaments de crueltat am tot y que feya poc temps qu'havian jurat un y altre, devant d'una santa caiguada, que may ells dos es farian la guerra.

Aquesta insurrecció li valgué molt enemich tant a Espanya com a América, fins al extrem qu'el dia 26 de Juny de 1541, una vintena de conjurats dirigits pel fill d'Almagro assaltaren son palau al crit de: «Mori el tirá» y encar qu'el troban rodejat de deu ó dotze de sos més lleials servidors, matan al qu'es resistí, fan fugir als demés qu'es tiran per una finestra al carrer, y es llienan demort de Pizarro qu'es defenes despreciantment matant a quatre conjurats, pero carrent al fi desangrant per sas feridas, particularment per una del coll. Demanant confessió a crats en son derret instant y no poguent obtenir-la, la una creu a terra am sa propia sang, la besa y morí.

MAGALLANES

Portugués de nacionalitat, formá part d'algunes expedicions a América entre espanyols, pero millor luego servir a sa patria. Però el rey de Portugal, sent com tots els reis ingrat am els verdaders talents para prodigar sas merces als adaladors, el portá al extrem de ferse súbdit espanyol renegant no de sa patria, sino d'esser vasall de tal rey.

El 20 de Setembre de 1519 sortí d'Espanya amb intent directe de buscar el pas de l'Atlàntic al Pacífic. Arribá al Brasil el 22 de Desembre, sondejá el Plata, y caminant cap a la realització de sos projectes se li hachecoren al dia primer d'Abril de 1520 tres dels quatre barcos que portava, quedant-li sols el seu, am el quin no obstant llibrá combat contra els altres, els reduhí a sa obediencia y feu tallar el cap als principals fautores de la rebelión, perdonant als demés per lo que li eran necessaris sos serveys.

A fins d'Agost perdí un de sos barcos, qu'encallá entre rocas a l'altura del Cab de Santa Cruz, y per últim el dia 21 d'Octubre embocaren sas embarcacions en un petit bras de mar al fi del qual s'entrava al gran Océan del Sur y del Occident d'América. El pas del Atlàntic al Pacífic estava trobat. Al estrech aquest li posá Magallanes el nom d'Urag mil serveys, com en aquell dia es conragran, pero l'humantat, am millor acert, li ha donat el nom del descubridor.

Com els quatre primers mesos que Magallanes navegá en aquell mar estigues sempre tranquil, l'anomená mar Pacífic, y desde ell passá a l'Assia y descubrí las islas Filipinas en 16 de Mars de 1521, ahont trobá innumerable acullida en general, pero que atacat a un d'aquells reyes que no s'havia volgut sotmetre, feren vençuts els espanyols per foras contrapelladas, extranyant-se gran part d'ells y morint-hi el mateix Magallanes en el combat del dia 27 d'Abril de 1521.

Altres peripeyos y desastres passá l'expedició esmentada, tenint de crear un dels tres barcos qu'ells quedavan per no tenir prou gent per ells, y quedant d'ells dos restant un apressat pels portuguesos, de modo que si tan sols quedava el Virreay, am disset homes, torná a Espanya el 6 de Setembre de 1522 pel Cab de Bona Esperanza havent ja donat la volta al món y trobant-se amb el dia de difrencia que naturalment resulta de donar la volta alrededor de la terra.

VASCO DE GAMA

Cèlebre navegant portugués, que dobli el primer el Cab de Bona Esperanza en 19 de Novembre de 1497 per anar a las Indias per l'Océu. Explorá gran part de la costa d'África, y el 27 de Mag de 1498 arribá al Calicut, deixant obert el camí de las Indias verdaderas, no per Ptoem com creyia Colón, sino per l'estret costejant la costa africana.

Precisa confessar que las expedicions dels portuguesos no es distinguen per la crueltat que empleavan els espanyols, lo qual feya que aquestos trobassen també en son pas sempre més engegats qu'els altres. Els portuguesos morien en para obres nous mercats ahont fer son comerç els espanyols també. Mas am conquisar, esclavitzar, ferse rica ben després de qual-sevol manera que los. Per aixó els parts d'Assia y d'África y del Sur d'América hont desembarcaren els portuguesos no foren may teatro de las tiranias y de las infamias qu'es començat per tot arreu ahont trobavan terra de conquesta els espanyols.

El 8 de Novembre el cap portugués Gama son retorn a Portugal desde l'Assia, arribá a la costa d'África el 2 de Febrer de 1499 a causa d'una gran calma de vents, y el dia 20, des fubiant el Cab de Bona Esperanza, torná a trobar-se en l'Atlàntic camí de sa patria, ahont arribá a primers de Setembre, sols am cinquanta-cinc homes dels seus deixats que embarcá, morts els restants per la insalubritat dels climas visitats.

Altres viatges feu Gama a las Indias, sempre pel Cab de Bona Esperanza y explorant molt de territoris africs ahont encara conserva dominis Portugal, y morí en las Indias Orientals en 1725.

EL CANO

Joan Sebastián fou son nom de pila, era fill de Guaterra (Guipúzcoa), y s'embarcá de pilot en un dels barcos de l'expedició que costá la vida a Magallanes y descubrí l'estrech que porta el seu nom. Fou El Cano un dels disset que quedaren y el peie de la expedició al retorn per haver mort en l'empresa tots sos superiors, per lo qual ell quedá am todas las glorias del atrevit viatge, resultant, per lo tant, qu'ell fou el primer que doná la volta al món.

Carles V el colmá d'honors y l'autorisá a anar com armat sevas un glibo terranqui am la divisa Primas me circumdabit.

Torná per segona vegada a fer el meteix viatge, anant de segon de Garcia de Loaisa. Mort aquest poc després de passat l'estrech de Magallanes, es feu càrrec El Cano del mando suprém de l'Esquadra, pero morí també sis dias després a consecuencia de. Las enfermedades qu'es contrayen en tant perillosos viatges.

FR. BARTOLOMÉ DE LAS CASAS

Mexic el lloc entre els conquistadors aquest home, pero art en collocant indios am la força del ració, pero molt més mereix lloc notable y consideració per ser, potser, l'únic espanyol que trepitjá l'América en aquell temps, que gosó condemnar am totas sas foras las infamias de sos compatriotas.

El fragment de son libre *Historias de Crónicas de la destruyeron de las Indias*, que va en altre lloc d'aquest número, bastan para acreditar de justicier a un home, encar que portí hàbits de crà.

ELS REYS CATÓLICS

Aquestos eran els verdaders conquistadors per las ganancias que tocavan de la conquesta sense moures de casa ni passarhi cap perill.

Son regnat, que mots calícan de glòria per que no més saben adular als reys, fou una verdadera calamitat per Espanya y pel gènere humá.

Veritat que foren l'amo d'Aragó y Castilla y que lliensaren als moros de Granada, més si algun mèrit en aixó poseuen, que no neguem en rodó per que el casarre no es cap mèrit y la conquesta de Granada la feren sos capítans y no ells, quedaria de sobras compensat pels mateix que portá a Espanya l'establiment de l'Inquisició, l'expulsió dels morics y dels jueus, y las ingratituds am Colón y Cortés, que no ho pot pas emborrar la faula de la venta de las Indias d'ells a la primera expedició, porque está ja probat que qui facilitá aquella fondos fou el depositari de la corona d'Aragó Lluís Santángel y la castigada vila de Palos.

J. LUYAN

Caciques de Jamaica am trajes de guerra.

COLÓN

Tax carabelas van mar endins, tallant las onas a impuls del vent, Mas, cercant velas remos continas, deriva la quilla vera Occident.

Per més que corren sense parar, quan no per velas, dels remos al cop, lo cel se janta sempre am la mar sens que la terra s'eni vegi aprop.

No hi ha esperansa Tothom ho diu, tothom desmaya, Tothom Oh, noi. Un home resta de nostra alia, que, ferm, detura la rebelión.

—Si al morir Febo terra no neix, preneu ma vida. Vostra terra. Grat us la dono, re'em recordria.

—El pacte es pacte, y acceptat va. Las nau's be llican demunt lista toul. Las velas totas be n'omps vent!

Men'au no atanan continents nous tal com els cerus lo penhament.

El sol s'apaga. Tot s'ha perdut! Tants anys d'estudi llançat aquí!

—El pacte es pacte. Son el vençut! —El pacte es pacte. S'ha de cumplir! —El cap no pensa be n'omps vent!

la mort espera. Tot es buit... Men no de supte de dia la nau un home.—Terra—dii am gran crit. Terra s'ovira! Terra! Si, cert! Terra! Mireu! Terra! Nou m'eni! El buit es abic te el cap desaper! Mil veus esclaman.—¡Gloria a Colón!

Lluís Milà

Casa de Cogoletto (Génova) en la qu'es suposa que nasqué Colon

Casa de Valladolid ahont morí Colon

Primer desembarc de Colon a América

RECORTS DEL DESCUBRIMENT D'AMÉRICA

Violencias dels espanyols contra els naturals d'aquelles terres

Primera batalla entre las tropas de Colon y els indigenas

BREVÍSSIMA RELACION

DE LA DESTRUCCION DE LAS INDIAS

DESCUBRIERON las Indias en el año de mil e quatrocientos e noventa e dos: fuéronse a poblar el año siguiente de Christianos Españoles, por manera que ha quatro e nueve años que fueron a ellas gentes de Españoles, e la primera tierra donde entraron para hecho de poblar, fué la grande, y felicissima Isla Española, que tiene sesientas leguas en torno. Ya otras muy grandes, e infinitas islas al rededor por todas las partes della: que todas estaban, e las vimos las mas pobladas, e llenas de naturales gentes Indios della, que puede ser tierra poblada en el mundo. La tierra firme que está de esta isla por lo mas cercano a docientas e cincuenta leguas pocas mas, tiene de costa de mar mas de diez mil leguas descubiertas, e cada día se descubren mas: todas llenas como una colmena de gentes, en lo que hasta el año de quatroenta e uno se ha descubierto, que parece que puso Dios en aquellas tierras todo el golpe, o la mayor cantidad de todo el linage humano.

Todas esas universas, e infinitas gentes a todo género crió Dios lo mas simples, sin maldades, ni dolores: obedientissimas, fidelissimas a sus señores naturales, e a los Christianos a quien sirven, mas humildes, mas pacientes, mas pacíficas e quietas: sin renasillas, ni bollicos, no rixosos, no querulosos, sin rencoras, sin odios, sin desear venganças que ay en el mundo. Son assi: mesmo las gentes mas delicadas, flacas, y tiernas en complicitacion: que menos pueden sufrir trabajos, y que mas fácilmente mueren de qualquiera enfermedad: que ni hijos de Principes, e señores entre nosotros criados en regalos, e delicada vida, no son mas delicados que ellos, aunque sean de los que entre ellos son de linage de labradores. Son tambien gentes pavorosas, y que menos poseen, ni quieren posseder de bienes temporales: e por esto no soberbias, no ambiciosas: Su comida es tal, que la de los santos padres en el desierto no parece aver sido mas estrecha, ni menos deleytosa, ni pobre. Sus vestidos comunmente son en cueros, cubiertas sus verguenças, e quando mucho cubrense con una manta de algodón, que será como vara y media, o dos varas de lienço en quadra. Sus camas son encima de una cama de lienço muy mucho, duermen en las camas como redes colgadas, que en lengua de la Isla Española llaman hamacas. Son esso mesmo de limpios, e descuapados, e vivos entendimientos: muy capaxes, e dóciles para toda buena doctrina: apitissimos para recibir nuestra santa Fe Catholica, e ser dotados de virtuosas costumbres, e las que menos impedimentos tienen para esto que Dios crió en el mundo. Y son tan importonas desde una vez comiençan a tener noticia de las cosas de la Fe, para saberlas, y en exercitar los sacramentos de la Iglesia, y el culto divino, que digo verdad, que han menester los Religiosos para sufrillos ser dotados por Dios de don muy señalado de paciencia: e finalmente yo he oydó decir a muchos señores Españoles de muchos años acá, e muchas vezes, no pudiendo negar la bondad que en ellos veen: cierto estas gentes, era lo las mas buenaventuradas del mundo, si solamente conocieran a Dios.

En estas otras maneras, y de las calidades susodichas por su hazedor, e criador assi dotadas: entraron los Españoles desde luego que las conocieron como lobos, e tigres, y leones crudelissimos de muchos dias hambrientos. Y otra cosa no han hecho de quatro años a esta parte hasta oy, e oy en aver sido vendimadas, sino despedaçallas, matallas, angustiallas, affligillas, atormentallas, y destruyllas por las estrañas, y nuevas, e varias, e nunca otras tales vistas, ni leydas, ni oídas maneras de crueldad: de las quales algunas pocas abaxo se dirán en tanto grado: que aviendo en la Isla Española sobre tres cuentos (1) de animas que vimos, no ay oy de los naturales della docientas personas: la Isla de Cuba es quasi tan llena como desde Valladolid a Roma, está oy quasi toda despoblada. La Isla de San Juan, e la de Jamayca, islas muy grandes, e muy felices, e graciosas: ambas están assoladas. Las islas de los Lucayos que están comarcanas a la Española, e a Cuba por la parte del Norte, que son mas de sesenta con las que llamavan de los Gigantes, e otras islas grandes, e chicas, e que la peor della es mas fertile, e graciosas que la huerta del Rey de Sevilla, e la mas sana tierra del mundo: en las quales avia mas de quinientas mil animas: no ay oy una sola criatura. Todas las matrón trayendolas, e por traelias a la Isla Española, despues que vian que se les acabavan los naturales della. Andando un navio tres años a rebucar por ellas la gente que avia, despues de quatro años por saberlas, y que se hallassen convertidos, e ganallas a Christo: no se hallaron sino once personas, las quales yo vide. Otras mas de treinta islas que están en comarca de la Isla de San Juan, por la mesma causa están despobladas, e perdidas. Serán todas estas islas de tierra mas de dos mil leguas, que todas están despobladas, e desiertas de gente.

De la gran tierra firme somos ciertos que nuestros Españoles por sus crueldades, y nefandas obras, han despoblado, e assolado, y que están hoy desiertas, estando llenas de hombres racionales mas de diez Reyes, y Portugal en ellos, y mas tierra que ay de Sevilla a Jerusalem dos vezes, que son mas de dos mil leguas.

Daremos por cuenta muy cierta, y verdadera, que son mudadas en los dichos quatro años por las dichas tiranias, e internales obras de los Christianos injusta, y tiránicamente: mas de doce cuentos de animas, hombres, y mugeres, e niños, y en verdad que creo sin pensar engañarme, que son mas de quinze cuentos.

Das maneras generales, y principales han tenido los que allá han pasado, que se llaman Christianos, en estorpar y rair de la haz de la tierra a aquellas miserandas naciones. La una por injustas, cruels, sangrientas, y tiránicas guerras. La otra despues que han muerto todos los que podian anhelar, o sospirar, o pensar en libertad, e en salir de los tormentos que pa-

decen: como son todos los señores naturales, y los hombres varones (porque comunmente no dexan en las guerras a vida sino los moços, y mugeres) oprimiendolos con la mas dura, harrible, y áspera servidumbre en que jamas hombres, ni bestias pudieron ser puestas. A estas dos maneras de tirania infernal se reduzen, e se resuelen, o subalternan como a géneros todas las otras diversas, y varias de assolar aquellas gentes que son infinitas.

La causa porque han muerto, y destruydo tantas, y tales, e tan infinito numero de animas los Christianos, ha sido solamente por tener por su fin último el oro, y hacerse de riquezas en muy breves dias, e subir a estados muy altos, e sin proporcion de sus personas (conviene a saber) por la insaciable codicia, e ambicion que han tenido, que ha sido mayor que en el mundo ser pudo, por ser aquellas tierras tan felices, e tan ricas, e las gentes tan humildes, tan pacientes, y tan fáciles a subrecliarlas, a las quales no han tenido respeto, ni dellas han hecho mas cuenta, ni estimacion (hablo con verdad: por lo que sé, y he visto todo el dicho tiempo) no digo que de bestias (porque pluguiera a Dios que como a bestias las hubieran tratado, y estimado) pero como, y menos que estiercol de las plaças. Y assi han curado de sus vidas, e de sus animas: y por esto todos los números, e cuentos dichos han muerto sin fe, e sin sacramentos. Y esta en una muy notoria, e averguada verdad: que todos aunque sean los tiranos, e matadores, la saben, e la confiesan, que nunca los Indios de todas las Indias hicieron mal alguno a Christianos: antes los tuvieron por venidos del Cielo, hasta que primero muchas vezes huvieron recebido ellos, o sus vezinos muchos males, rotos, muertes, violencias, y vexaciones de los mesmos.

(De la obra dedicada al principe de las Españas, D. Felipe y titulada Brevissima Relacion de la destruycion de las Indias: colegida por el Obispo don Fray Bartolomé de las Casas, o Cajafas, de la Orden de Santo Domingo, impresa en 1532.)

UN DUPTÉ

Major est Scripturae auctoritas quam omnis humani ingenii capacitas. (El auctoritat de las Escrituras es mayor que la capacitat de tot l'ingeni huma.)

SANT AGUSTÍ

Quan, ja fa temps, á Colon volian beatificar perques un nou món va trobar ignorant d'aquí vell món, tot seguit s'em va acudir una idea un bon xic rara; però es un dupte qu'encara m'està ballant pel magí.

El dupte qu'en mi es va encendre es el puguer desconfiar que es qu'el que tant pensava. Vemam si en sabré fer' entendre.

Colon, am paraula franca, va exposar son pensament en la sala d'un convent de freres, de Salamanca. Hi havia reverents pares, doctors, teologs, prelats, inquisidors, dignitats de l'Esglesia, monjos, freres, en é, tot lo bo y milló de la fé, tot lo escullit se trobava reunit en el conventual salaó.

Allí Colon de pe-pa els digué tot quant pensava, qu'enllà del mar en trobava terra y gent (y els demostrà la seva ferma opinió); qu'ell volia descubri aquet ignorant conll per l'espanyola nació;

que era veritat innegable que l'Antipòs existia en encara que aixó es prenia com á faula reprobable; que la Ciencia, que may s'erra, mostra d'un modó evident, qu'enllà del mar, á Occident, tenia qu'averhi terra; que si sembla rahó de pes sixanta sigles passats ignorant semblants veritats, devant la Ciencia aixó es res; qu'el que deva era tan cert, que, si allí se li aprovava, en poc temps assegurava gent' un nou món descubert.

«—Calla!—crian uns.—(Que vols esser condemnat?—«Follia!» cridan altres.—«Heretja!» Alló era una olla de cols. Un teolog reverent s'aixeca, y am sa actitud reclama un xic de quietut á n'el congrés del convent. «—Qu' es lo qu'has dit, desgraciad—dis dirigintse á Colon.

«—Com pretens trob' un nou món desde la Creació ignorant?—(que hi ha antipòdas gosas di' y qu'ho demostra la Ciencia, essent heretica creencia, com prova sant Agustí?—«Si l'altra part del Mar Gran hi haguessin generacions, existirian nacions no descendentes d'Adán, perque no hauria pugut cap fill d'Adán allá, per trobarse l'Obccé entremtí. En sa virtut,

sant Agustí, l'inspirat del cel, amb acert declara que es blasfemia el que dius ara. (O estas foll ó ets condemnat! Els Apostòls, com sabts tu, per tot es va reparar! á escampar la fé, y allí éssis es que va anarhi Ningú. Doncs com vens aquí, insolent, perque l'aprobació es doni al que dius? Devs esser persona l'averter escoltat! Amen y. Y es varen tots perigrant, cridant victors y aplaudint, y, de la sala sortint, am menyspreu varen deixar al genoves, y bon goig si no en sa fé, perque fe la Inquisició, aquet que l'abandonaren per boig.

Cert, com tres y dos fan cinc, creg lo qu'aquell reverent va exposar en son parlament, y aquí entra el dupte que ting. Com Colon va descubri un món nov, y aixó desitja alló que la Bíblia deya, y amb ella sant Agustí: jo, que seg molt partidari de saberho tot pel clar, dig.—(Qui á Colon va inspirar? El cel, un seu adversari? Sigué un miracle: induptable. Mex, gen contra veritats puras de las Santas Escrituras?—«Oh!... Va miracles el diablé!

Bandera que portá Colon en la Santa Maria en son primer viatge á América

GLORIA Á LA LOCURA!

Benotto tú, loco y visionario Colón, que, en alas de la ciencia y el genio, diste un mentís á las verdades metafísicas ensanchando los límites del antiguo universo y haciendo surgir de en medio las olas un nuevo continente, más rico, de naturaleza más pródiga que el que formaron el fanatismo y la ignorancia de los siglos que te precedieron!

Gutenberg inventando la imprenta y Colón estableciendo reglas para fijar la posición de los buques por la longitud y latitud, dando así un gran paso hacia la perfección de la náutica, abrieron nuevos horizontes al pensamiento humano y al progreso de los pueblos.

Ya el pensamiento no queda estancado y á veces anulado por los enemigos de la ciencia, ya el comercio y las relaciones humanas no tienen estrechos límites, sino que sus horizontes son infinitos; ya la sabiduría queda aniquilada ante el genio. Colón ha salvado la muralla de la preocupación para lanzarse animoso y resuelto en brazos de la ciencia y de la fuerza que da el convencimiento de la certeza.

Qué importa que los hombres de su tiempo no supieran comprender aquel genio y tuviera que ir á mendigar de reino en reino, de potencia en potencia, una ayuda para enriquecer al que se la prestara! Cuanto más tuvo que luchar, más grandiosa se ha hecho su obra; cuanto más adversa le fué la suerte, más ha afianzado la legalidad de su fin. Dando un mundo á Isabel I y mandando despues ella misma cargarlo de cadenas, ha dado una página más á la Historia que ennegrece el procedimiento de los poderosos y manifiesta lo que se puede esperar de la gratitud de los tiranos.

Mientras exista quien pueda oprimir, quien pueda coartar el pensamiento; mientras deba mendigarse ayuda para los descubrimientos de la ciencia, continuaremos paulatinamente la curva evolutiva del progreso, y la jornada será larga, penosa y recargada de nubes sombrías.

Para el vuelo del pensamiento no hay cadenas, como para el giro alrededor del sol no hay

(1) Un cuento equivale á un millón.—(N. de la R.)

obstáculos; y todos cuantos pensamientos se conciben, se inician, las cadenas y aherrojamientos son inútiles; pues, aunque la historia de todos los verdaderos genios se escribirá siempre con sangre, como las leyes de Dracón, las concepciones flotarán por entre los vaivenes de las veleidades humanas y la razón surgirá de entre ellas como surgen las tempestades de las revoluciones atmosféricas.

La ciencia oficial de entonces, negando el genio de Colón y llamándole loco y visionario, empezó la táctica, que hoy está gastada ya, de que lo que no es conveniente al tirano es vicioso; la locura de ayer es la ciencia y la verdad de hoy; la utopía de hoy será la realidad de mañana.

¡Llor a los locos que, cual Colón, empujan el carro del progreso! ¡Gloria a la locura del genio! De esos locos y de estas locuras se alimenta la ciencia en sus diversas manifestaciones; se aniquilan las preocupaciones de los pueblos y se matan las razas engendradoras de odios y fanatismos.

El progreso no puede ser una verdad en tanto la libertad sea pospuesta por la conveniencia de los hombres. Si en vez de atender a las exploraciones del sabio, se atiende a la utilidad de la especulación, el estancamiento intelectual es seguro; entonces se asiste a un aniquilamiento involuntario de las células de producción, que sólo puede ser anulado por una potenciación superior del conocimiento de los deberes que tiene el individuo de coadyuvar a la obra del progreso.

La ignorancia, el fanatismo y la conveniencia que se proponían anular la concepción de Colón, son, aun hoy, nuestros principales enemigos. ¡Guerra, pues, a ellos, y gloria a los locos!

SOLEDAD GUSTAVO

AL POBLE OBRER

JA se sent retranyir per l'espai el canó de Montjuic y de las esquadras ancladas dintre el port, y en son atronador llenguatge sembla qu'ens vulgan recordar nostro deber als fills del treball.

Ja deixan sentir sos armoniosos acorts las músicas pels carrers y plajas, y millers de banderas per la Rambla y altres punts onjan com pera tapar aquestas la miseria del pobre famolenc y no deixar sentir sos llastimosos plans las altres. Els forasters que vinguin a Barcelona, sentint tal burgit y veient tanta colorayna, potser que digan que Barcelona es felis, ja qu'aixís es diverteix, y fins pera completar més la festa s'ou el toc de campanas de todas las iglesias anunciand la satisfacció del clero, únic qu'en veritat pod viure satisfet en aquesta que els ne diuhen vall de llágrimas y que no més ho es... pels altres.

Y tot aquest bullici y tota aquesta festa, ¿per qué es fa? Pel descubrimient d'America. ¿Y a qui es dedica tota aquesta festada? A Colón. ¿Y qui era Colón? ¿Potser algun sabi dels que descubriren algun d'aquells secrets de la Naturalesa qu han format época en la historia y en la ciencia? ¿Potser trobá alguna cosa nova com Newton, Galileu, Guttenberg, Franklin y tants d'altros? No. Colón sabia qu el mon era rodó, y no tenit llavors obert per mar el camí d'Orient, solia buscarlo per Occident. Y s'embarcá en busca de las Indias y trobá las Américas, inmens continent fins llavors desconegut.

¿Era ric abans y aventurá la seva fortuna en aquesta empresa? No. Era un pobre mariner, un aventurer, que corregut todas las cortis d'Europa oferint sos serveys y sollicitant recursos pera son projectat viatge a la India, que, de poguerlo realisar, temia d'omplir de riquesas y honors, com verament l'ompli.

Doncs ¿qu'és tanta música pera celebrar tals festas? Que no es negui, com no se li nega, el mérit a Colón d'atrevirse a traspasar el Mar Tenebrós, y ja n'hi ha prou. Per ma part fins el valor de tal empresa li regatejo, puix per mi es necessita molt més valor en l'ambició pera sufrir la miseria y concretarse a ser pobre que pera exposar sa vida anant en busca d'un tresor que s'está quasi segur de trobar.

Diran els admiradors de Colón que lo qu en ell s'aprecia es el talent. Pero, ¿qu'és que realment trobá las Indias que buscava? No. Doncs va equivocarse en sos cálculs.

Per aixó censurém que l'Espanya es gastí un dineral, haventhi tanta miseria i resistir, glorificant a Colón, mentres Franklin, Guttenberg, Newton y Galileo restan en el més complet olvit; Y no ens vinguin am qu'aquestos no eran espanyols ó no realisaren sos invents al servey d'Espanya, perque els dirém que tampoc era espanyol Colón; y respecte als serveys qu'uns y altres hagin pogut prestar a Espanya, may podrá compararse, per exemple, per molt que siga lo qu'haja produhit als privilegiats espanyols el descubrimient d'America, lo que ha reportat a tots els fills d'Espanya el descubrimient de la impremta.

Comprengo aixís, poble treballador, y procura pera que prompte es puga celebrar una grandiosa festa universal, que será la més digna de todas, per solemnizarse en ella l'emancipació humana del jou de tota tiranía.

TERESA CLARAMUNT

Creu de ferro del convent de la Rábida dedicad a Colón

Enos que buscan levas en la historia ó crean leyes y hechos, y se quedan después tan satisfechos, me sabrían decir que fuera hoy día de la Europa moderna y su cultura si, en vez de ir con ventura (y que a Colón acompañó en muy cierto), á descubrir la América nosotros, los de allá nos hubiesen descubiertos? (Dices que es imposible, mas no acertó á ver por qué razón no podía nacer allá Colón. Y es natural reirse de esta idea, porque es muy natural que, quien se crea ser rey del Universo, se ocbe á reir al pensar que le puedan descubrir.) JOAQUIN M.ª BARTERA

OSTENTACIÓ exuberant de lo qu'es la vegetació d'America s'ens presenta continuament devant nostres ulls al considerar la varietat d'utilissims productos americanos de que s'ha pogut servir Europa d'ensá de la conquista.

Figura en primer lloc el que fou inentiu dels espanyols: las minas d'or y las que següen después de plata, ferro, coure y altres metalls, com també ha seguit la explotació de perlas, diamants, topacis y pedras preciosas de que abasteix els mercats d'Europa.

A aquestos productos minerals segueixen els vegetals, de qu en fan tant de gasto els europeus, com son aníil, vainilla, sarsaparrella, cocos, cotxinilla, canyella, clavelis, nou moscada, la pinya, el plátano, el maguey, el manga, guayabo y altres drogas medicinals y plantas que fan uns fruits molt saborosos y saludables, aixís com el campetxo, el brasil, la caoba y altres fustas tant d'ornamentació com bonas per la tintoreria y altres diferents industrias.

Mes tot lo que havém anomenat es res al costat de mitja dotena de productos genuina-

ment americans que han transformat del tot las costums d'Europa desde el sigle XV al actual: son aquestos productos el café, el sucre, el cacau, el cotó, la patata y el tabaco.

Avuy no es comprendria la vida sense cap d'aquestos sis productos, tots ells d'origen americá, que no eran coneguts fa quatrecentos anys. Per ellt, doncs, podem ferros cárrec de la importancia del descubrimient d'America.

Y considerand quan equivocats anavan els espanyols no més que buscanthi or, quan tants productos hi abundavan de molt més valor per l'humanitat qu el precíus y vil metall.

L'herencia de la Naturalesa es troba en absoluta oposició am la del privilegi.

D'una genealogia ignorada de proletaris, de la qual sols se sab que l'últim progenitor era un cardador de llana, va neixé Cristófol Colón.

De Cristófol Colón procedeix una serie de ducs de Veragua, rica inútils, aristócratas perjudicials a la societat, qual últim rebroté com qualitat més eminent la de ser propietari d'una ganaderia de toros.

L'herencia natural deia a l'individu en disposició de brillar pels seus propis mérits.

L'herencia privilegiada modifica als hereders y els deixa inútils pera el bé comú.

Si no existís aqueixa herencia, tots seriam participes del patrimoni de l'humanitat, y la societat universal tindria en aixó un gran benefici, al meteix temps que practicaria una gran justicia, la que impossibilitaria la perpetració de todas las injusticias.

VRITAT

VRTAT es qu'el gran Colón, no am sa aventurada empresa portá a Espanya una riquesa y va legarli un Nou Món. Mes tampoc es pod negar que de tot aquell tresor, sols quatre homes sense cor s'en varon apropiar. M. BONAFATA

A NOSTROS LLEGIDORS

INFATIGABLES en la tasca de presentar nostre número extraordinari d'una manera digna y esplendorosa, ens havém pedut per carta de més, trobantnos á última hora qu'ens era impossible fer cabre en aquestas setze planas tot l'original y els dibuixos aglomerats, uns y altres basats en fets històrics e interressantissims de la Conquista d'America y dels sigles XV y XVI, y entre els quins es troban els referents a la lletra y firma de Colón y al análisis d'hont actualment son sos ossos, punt bastant obscur á consecuencias de certs actes d'un canonge de Santo Domingo al trasladar las cendras del gran descubridor en 1795.

A fi, doncs, de no privar á nostros habituals llegidors de tot lo que encara falta, la setmana entrant publicarem un número ordinari qu'es podrà considerar com suplement d'aquest, ahont aniran tots els materials qu'avuy no ens han capgut, y sols costará els cinc céntims de costum.

Ademés ens ocuparem detinguda y especialment de las festas de Barcelona y alguns dels xanxellos municipals qu'am motiu d'ellas comensan a manifestarse.

COLON

veyentse burlat y tractat de boig devant del

Concili de sabis teòlecs de Salamanca

Impressió en magnífica cartulina del gravat que ocupa las dugas planas centrals d'aquet número, feta en tiratge especial, a propòsit pera colocar en quadros ó plantar per las parets.

La estampa fa 45 centimetres d'ample per 33 d'alsada, y es ven al preu de

UN REAL

fentse l'acostumada rebaixa als corresponsals y venedors.

Es ven á Barcelona en els kioscos de la Rambla y á fora en casa de nostros corresponsals.

ELS MONUMENTS A COLON

1. Monument de Nova-York. — 2. Urna de Génova, ahont es diu qu'es guarda una part de cendras de Colon. — 3. Grandiós projecte de monument de J. Marín Baldo, de Madrid. — 4. Monument en forma d'un ou colossal, que actualment s'està construint a Chicago. — 5. Monument de Filadelfia. — 6. Id. de Mejic. — 7. De Madrid. — 8. De Granada. — 9. De Génova. — 10. Projecte de D. J. de Manjarrés, pera aixecar en la barra de Saltes. — 11. Estatua del monument de Paris. — 12. Colon, jovenet. — 13. Monument de Barcelona. — 14. Estatua del palau municipal de Génova. — 15. Monument de Huelva. — 16. Projecte de monument a Bilbao. — 17. Id. de Salamanca.